

KO HONO TOKANGAEKINA 'O KINAUTOLU 'OKU FAINGATA'A'IA

LIPOOTI FAKATA'U 2021

'o e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Nī

Ngaahi Me'a 'i he Tohi

- 3 Ko Ha Pōpoaki mei he
Kau Palesitenisi 'Uluaki
- 4 Ko 'Etau Tukupa 'i he Fuakava
- 5 Ko e Fono 'o e 'Aukai mo e Fale
Tuku'anga Koloa 'a e 'Eiki
- 6 Fakamatala Fakanounou ki he
Ngaahi Ngāue
- 8 Vakai ki Ai

NGĀUE FAKAETAUHI KIATE

KINAUTOLU 'OKU FAINGATA'A'IA

- 10 Ngāue Fakaetauhi
- 12 Ko Hono Tokangaekina Hotau
Ngaahi Kaungā'api
- 14 Fānaú mo e To'u Tupú

NGĀUE MĀLOHI

- 16 JustServe

UI KI HE NGĀUÉ

- 20 Kau Faifekau Uelofeá mo e Mo'ui
Fakafalala pē Kiate Kitá
- 22 Kau Tokoni 'i he Kalasi Mo'ui
Fakafalala Pē Kiate Kitá
- 24 Kau Faifale'i mo e Kau Tokoni 'i he
Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí
- 25 Kautaha Teseletí

- 26 Kau Faifekau Ngāue Tokoni mo
Malangá

- 28 Ngaahi Tokoni ki he Liliú

TOKONI FAKAEMĀMANI LAHÍ

- 30 Me'akai mo e Me'atokoni Fakatupu
Mo'ui Leleí
- 32 Vai Ma'á mo e Ma'á
- 34 Akó
- 36 Mo'ui Leleí mo e Faingata'a'ia
Fakaesinó

TOKONI 'I HA ME'A FAKATU'UPAKĒ

- 40 Tokoni 'i ha Me'a Fakatu'upakē
- 43 To'o Totó
- 44 Ko Hono Ngaohi mo Tufaki
'o e Me'atokoni

MĀLŌ 'AUPITO

NGAAHI FAKAMATALA KEHE KE VAKAI KI AI

'Imisi 'i he takafi: 'Oku ngāue fakataha 'a e kāingalotu kei talavou 'o e Siasí 'i ha ngāue 'ofa fakakolo 'i Kasikou, Pelū.

'Olungá: Lolotonga e ngāue fakafaifekau 'a Palesitēni Lāsolo M. Nalesoni 'i 'Amelika Latina 'i he 2019, na'á ne kau atu ki ha polokalama 'o hono tufaki 'o e salio teketeké 'i 'Āsenitina.

SI'I NGAahi KAUNGĀME'A,

Ko hono tokanga 'i 'o kinautolu 'oku faingata 'a 'iá ko ha fatongia mo ha faingamālie fakafiefia fakatou 'osi ia ki he kau muimui 'o Sīsū Kalaisi. 'I he 'etau hoko ko e kāingalotu 'o e Siasī 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kīmui Nī, 'oku tau tukupā ai ke mo'ui 'aki e ongo fekau lalahi 'e uá: ke 'ofa ki he 'Otuá pea ke 'ofa ki hotau kaungā'apí (vakai, Mātīu 22:37–39). 'I he 'etau hoko ko ha Siasī, 'oku tau monū'ia ke ma'u 'a e tu'unga malavá, fetu'utaki fakamāmani lahi, mo e ngaahi ma'u'anga tokoni ke muimui ki He'ene na'ina'í.

'Oku mau fiefia ke 'oatu 'a e lipooti fakata'u ko 'eni 'i he ngaahi tafa'aki kehekehe 'o 'etau ngāue ke tokangaekina e fānau 'a e 'Otuá. 'Oku mau hounga'ia 'i he ngaahi foaki ta'esiokita mo faivelenga 'a e kāingalotu 'o e Siasī mo e ngaahi kaungāme'á 'o malava ai ke fakahoko 'eni. 'Oku mau fakaafe'í 'a e taha kotoa pē ke kau 'i he "femo'uekina . . . 'i he holi lahi 'i ha ngāue lelei" 'i he 'etau hokohoko atu ke sefakamālohia'aki 'o fakafou 'i he ngāue tokoni (Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 58:27).

Fakatauange ke hokohoko atu hono faitāpuekina 'e he 'Eiki 'a e ngāue ko 'eni 'o e 'ofa ki hotau kaungā'apí.

Ko e Kau Palesitenisī 'Uluakī

Russell M. Nelson
Dallin H. Oaks
Henry B. Eyring

*“Ko kinautolu ‘oku loto
ke ui ko e kakai ‘a e ‘Eikí
‘oku [‘nau] loto ke fefua‘aki
[‘enau] ngaahi kavengá,
. . . ke tangi fakataha mo
kinautolu ‘oku tangí; . . .
pea [ke] fakafiemālie‘i
‘a kinautolu ‘oku ‘aonga
ki ai ‘a e fakafiemālie.”*

—PALESITENI RUSSELL M. NELSON
Palesiteni ‘o e Siasí ‘o Sīsū Kalaisí ‘o e Kau
Mā‘oni‘oni ‘i he Ngaahi ‘Aho Kimui Ní.¹

‘I he hoko e kāingalotu ‘o e Siasí ‘o Sīsū Kalaisí ‘o e Kau Mā‘oni‘oni
‘i he Ngaahi ‘Aho Kimui Ní **KO E KAU MUIMUI ‘O SĪSŪ KALAIŚÍ**, ‘oku
‘i ai ‘enau tukupā ‘i he fuakava ke mo‘ui ‘aki ‘a e ongo fekau lalahi ‘e uá:
ke ‘ofa ki he ‘Otuá pea ‘ofa ki hotau kaungā‘apí. ‘Oku tau muimui ‘i he
ui ‘a Sīsū Kalaisí ke fafanga ‘a e fiekaíá, foaki ‘a e inu ki he feinuá, tauhi
‘a e solá, fakakofu‘i ‘a e telefuá, pea ‘a‘ahi ki he mahakí mo e faingata‘a‘iá.

Kuo hoko ‘a e ngaahi ngāue ‘a e Siasí mo e fakafo‘ituituí ke tokanga‘i
‘a kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá ko e uho ‘o ‘etau misioná talu mei he
kamata‘angá. ‘I he 1842, na‘e fokotu‘u ai ‘a e Fine‘ofá mo ha fekau ke
tokangaekina e masivá mo ngāue fakaetauhi ki he‘enau ngaahi fiema‘ú.
‘I he 1936, na‘e fokotu‘u ai ‘e he Siasí ‘a e polokalama uelofeá ke tokoni
ki hono tokanga‘i ‘o e kāingalotu faingata‘a‘iá mo fakamālohia ‘enau
malava ke mo‘ui fakafalala pē kiate kinautolú. Pea ‘i he 1985, na‘e
fokotu‘u ai e tokoni ‘ofa fakaetangata fakaemāmani lahi ‘a e Siasí.

‘Oku fekumi ‘a e kāingalotu ‘o e Siasí kiate kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá
pea tokoni ki he fānu kotoa ‘a e ‘Otuá ‘o ‘ikai fekau‘aki mo e tui fakalotú,
matakálí, pe fonua tupu‘angá. Kuo fakataha‘i ‘e he Siasí, hono kāingalotú,
mo hono ngaahi kaungāme‘á ‘a ‘enau ngaahi foakí mo e ngāue tokoní ke
fakafiemālie‘i ‘a e faingata‘a‘iá mo langaki ‘a e mo‘ui fakafalala pē kiate
kitá ‘i he funga ‘o e māmaní.

'Oku fakahaa'i mai foki 'e he **ONGO FEKAU LALAHÍ** 'oku 'ofa'i kitautolu 'e he 'Otuá pea mo hotau kaungā'apí. 'Oku tāpuekina fakatou'osi 'a kinautolu 'oku foaki mo kinautolu 'oku nau ma'ú 'i he'enau fefakamālohia'aki kinautolú. 'I he ngaahi taimi pau 'e ni'ihi 'i he'etau mo'uí, 'oku tau hoko ko e kau foaki, pea ko e ngaahi taimi kehe 'e ni'ihi, 'oku tau hoko ko e kau ma'u 'o e ngaahi foaki.

Ko e kongā 'o e founga 'a e 'Eikí ke tokonaki ma'a 'Ene fānaú, 'oku ma'u ai 'e he kāingalotu 'o e Siasí 'a e faingamālie ke 'aukai 'i ha houa 'e 24 'i he māhina takitaha, pea foaki 'i he anga'ofa 'a e mahu'inga 'o e ngaahi houakai ko iá ke 'aonga kiate kinautolu 'oku faingata'a'ia. 'E faka'aonga'i 'e he kau taki fakalotofonua 'a e pa'anga ko 'eni ke tokoni ki hono feau 'o e ngaahi fiema'u ki he me'akaí, valá, fale nofo'angá, pe ngaahi fiema'u kehe 'i honau kāingalotú mo e tukui koló.

"Kuo tuku mai 'e he 'Eikí ha fekau faingofua mo ha tala'ofa faka'ofa . . . [ma'a kinautolu 'oku faingata'a'ia mo kitautolu. Ko e fono ia 'o e 'aukai."

—PALESITENI HENRY B. EYRING
Tokoni Ua 'i he Kau Palesitenisi 'Uluaki?

Makehe mei aí, 'oku ui 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni kotoa pē 'oku lava ke ma'u 'e he Siasí ke tokoni'i 'aki 'a kinautolu 'oku faingata'a'ia ko e fale tuku'anga koloa 'o e 'Eikí. 'Oku kau heni hono foaki 'e he kāingalotú honau taimí, talēnití, manava'ofá, naunaú, mo e ngaahi ma'u'anga tokoni fakapa'angá. 'I he ngaahi tukui kolo fakalotofonua, 'e lava ke fa'a tokoni 'a e kau takí ki he fakafo'ituituí mo e ngaahi fāmilí ke kumi ha founga ke feau ai 'enau ngaahi fiema'u 'aki hono faka'aonga'i 'a e ngaahi 'ilo, taukei, mo e tokoni 'oku fai 'e he kāingalotú, pea 'oku faka'ofa'ofa mo'oni 'a e founga ni.

KO HONO TOKONI'I HA KAUNGĀME'A 'OKU FAINGATA'A'IA

'I ha fa'ahinga taimi pē 'i he'etau mo'uí, mahalo te taufakatou tokoni pea mo ma'u ha tokoni mei he fale tuku'anga koloa 'o e 'Eikí. Na'e vahevahe 'e ha pīsope fakalotofonua 'i he 'lunaiteti Siteití 'a e founga na'e 'aonga ai e ngaahi ma'u'anga tokoni mo e ngaahi ngāue kuo fakatapui 'a e kāingalotú kia Meliamé,* ko ha fefine 'i honau ha'ofanga lotú, pea mo e founga na'e hanga ai 'e he loto-fiemālie 'a Meliame ke kole tokoni 'o faitāpuekina 'a kinautolu ne nau lava 'o tokoni kiate iá. 'Oku mo'ui fūfūnaki 'aupito 'a Meliame pea 'oku momou ke fakakau e ni'ihi kehé 'i he ngaahi kongā faingata'a 'o 'ene mo'uí, ko ia na'á ne veiveiua ai ke kole tokoni. Ka na'e fekumi ma'u pē kiate ia 'a e ongomātu'a ngāue fakaetauhi ne vahe ki aí, pea 'i he'ena vakai'i 'a Meliame 'i ha 'aho 'e taha, na'á na 'ilo'i ai kuo 'ikai ke ne lava 'o tu'u mei hono seá 'i ha 'aho 'e ua. Na'e ngāue 'a e ongomātu'á mo Meliame ke tokoni 'i ha founga na'á ne ongo'i fiemālie aí.

'I he fakahinohino 'a e pīsopé pea mo fakafekau'aki mo e ongomātu'a ngāue fakaetauhi 'a Meliamé, na'e faka'atā 'e Meliame ha ki'i kulupu tokosi'i 'o e kāingalotú ke nau tokoni'i ia. Kuo hoko e kāingalotu mo e ngaahi kaungāme'a ko 'eni ko ha kongā 'o 'ene timi tauhi. Ko e kakai ia 'okú ne ongo'i fiemālie pea tau'atāina mo lea totonu. Na'e ma'u 'e Meliame ha me'akai, naunau fakafaito'o, mo e fefononga'aki ki he ngaahi 'apoinimeni fakafaito'ó, 'o fakafou 'i he fale tuku'anga koloa 'o e 'Eikí mo e tokoni 'aukai. Kae makehe mei he tokoni fakatu'asinó, 'oku hoko 'a Meliame he taimí ni ko ha kongā 'o ha ngaahi kaungāme'a manava'ofa 'oku nau fetauhi'aki 'i honau ngaahi faingata'a'ia.

*Na'e liliu 'a e hingoá

FAKAMATALA FAKANOUNOU KI HE NGA AHI NGĀUÉ

“Oku ou tui ko e ākonga kotoa pē ‘a Sisū Kalaisí, ko e kongá ‘eni ‘o hotau natulá, ke tau ‘alu ‘o kumi ‘a kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá pea feinga ke tokoni‘i kinautolu, ‘o tatau ai pē pe ‘i hotau koló pe ‘i he ngaahi fonua mama‘o kehé. Ko e uho mo‘oni ‘eni ‘o ‘etau tui fakalotú.”

—PISOPE GÉRALD CAUSSÉ, PISOPE PULÉ³

3,909

**NGAAHI NGĀUE TOKONI ‘OFA
FAKAETANGATA ‘I HE 2021**

\$906,000,000

‘I HE NGA AHI FAKAMOLÉ

6,800,000

HOUA NGĀUE TOKONI

188

**NGAAHI FONUA MO E
VAHEFONUA NE TOKONI‘Í**

\$906 miliona

na'e faka'aonga'i ke tokoni'i 'a kinautolu na'e faingata'a'ia 'o fakafou 'i he:

- **TOKONI MEI HE PA'ANGA 'AUKAI**, 'a ia 'oku 'oatu ai ha tokoni fakapa'anga fakataimi kiate kinautolu 'oku faingata'a'ia.
- **NGAAHI 'OTA KOLOA 'A E PĪSOPÉ**, kau ai hono foaki e me'akai mo e koloa mei he ngaahi fale tuku'anga koloa 'a e pīsopé mo e ngaahi falekoloa 'a e Kautaha Teseletí kiate kinautolu 'oku faingata'a'ia.
- **NGAAHI NGĀUE TOKONI 'OFA FAKAETANGATÁ**, kau ai e tokoni 'ofa 'i he ngaahi tukui kolo he funga 'o e māmaní.
- **FOAKI HA KOLOA**, kau ai e ngaahi koloa na'e ngaahi 'e he Siasí ma'á e tukui koló 'o fakafou 'i he tufaki'anga me'akai mo e ngaahi kautaha kehé.
- **FOAKI HA VALA**, kau ai 'a e vala ne fakama'ama'a pe ta'e-totongi na'e foaki ki he Kautaha Teseletí.
- **NGAAHI NGĀUE 'A E SIASÍ**, kau ai e fale'i 'a e Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí, ngaahi senitā ma'u'anga ngāué, ngaahi faama mo e ngaahi fale ngaahi'anga me'akai, mo e Kautaha Teseletí.

Na'e tokoni ha kau ngāue tokoni 'i he

houa 'e 6.8 miliona tupu

'o e ngāue tokoni 'o fakafou 'i he:

- **NGĀUE TOKONI 'I HE NGAahi FEITU'U 'O E SIASÍ**, hangē ko e ngaahi fāmá, ngoue fua'i'akaú, fa'o'anga me'akai kapá, ngaahi falekoloa 'a e Kautaha Teseletí, mo ha ngaahi me'a lahi ange.
- **NGAAHI MISIONA KE TOKANGAEKINA 'A KINAUTOLU 'OKU FAINGATA'A'IA**, kau ai 'a e ngāue tokoni 'i ha ngaahi fonua 'e 85 'i he funga 'o e māmaní.
- **NGAAHI NGĀUE 'OFA 'A E SIASÍ 'I HE KOLÓ**, kau ai e fakama'a hili e ngaahi fakatamaki fakanatulá.

'Ikai ngata aí, na'e fakahoko 'e he JustServe ha ngaahi ngāue tokoni 'e 41,000 tupu (kau ai ha ngaahi ngāue fo'ou 'e 21,500).

NGĀUE MĀLOHI

JustServe**62,000**

Kau ngāue tokoni fakalotofonua fo'ou 'i he koló ne lesisita 'o fakaafou 'i he JustServe

21,500

Ngaahi ngāue tokoni fo'ou ne fokotu'ú

UI KI HE NGĀUÉ

Kau Faifekau mo e Kau Mēmipa Ngāue Tokoní**11,329**

Kau faifekau uelofeá mo e mo'ui fakafalala pē kiate kitá mo e kau ngāue tokoni taimi lōloá

9,054

ngaahi maheni ne tokoní 'i he Kautaha Teseletí

2,800

Ngaahi fakataha 'a e Polokalama Fakaakeake mei he Ma'unimaá 'i he uike takitaha 'i ha ngaahi fonua 'e 30 mo e lea fakafonua 'e 17

137,458

Ní'hi ne kau 'i he ngaahi kulupu mo'ui fakafalala pē kiate kitá

TOKONI FAKAEMĀMANI LAHÍ

Ngaahi Polokalama Tokoni 'Ofa Fakaetangata Fakaemāmani Lahí**104**

Ngaahi ngāue malu'í fakaemāmani lahi ki he me'atokoní

600,000 tupu

Tamaiki ako ne tokoní'í

1.74 miliona

Kakai ne tokoní'í 'aki e vai ma'a mo e ngaahi ngāue tokoni ki he ma'á

135

Ngaahi ngāue fefononga'aki 'i ha ngaahi fonua mo e vahefonua 'e 57

TOKONI 'I HA ME'A FAKATU'UPAKĒ

Tokoní ki he Fakatamakí**199**

Ngaahi ngāue tokoni ki ha me'a fakatu'upakē 'i he ngaahi fonua mo e ngaahi vahefonua 'e 61

585

Ngaahi ngāue COVID-19 'i he ngaahi fonua mo e vahefonua 'e 76

105,000 tupu

Kau foaki fakafo'ituitui 'i he ngaahi feitu'u to'o toto poupu'í 'e he Siasí

Ngāue Fakaetauhi Kiate Kinautolu ‘oku Faingata‘a‘iá

“Oku tau fa‘a fakakaukau he taimi ‘e ni‘ihi kuo pau ke tau fai ha me‘a lahi mo ma‘ongo‘onga kae toki ‘lau’ ia ko ha tokoni ki hotau kaungā‘apí. Ka ‘oku lava e fanga ki‘i ngāue tokoni faingofuá ‘o hoko ko ha ivi tākiekina mālohi ki he ni‘ihi kehé—pea mo kitautolu foki.”

PALESITENI JEAN B. BINGHAM, PALESITENI LAHI ‘O E FINE‘OFÁ⁴

‘Oku ma’u ‘e he kāingalotu ‘o e Siasí ha ngaahifatongia ke ngāue fakaetauhi ki he ni’ihi fakafo’ituitui pe ngaahi fāmili ‘i honau ha’ofanga lotú. ‘Oku faka’atā ‘e he ngāue fakaetauhi ‘a e kāingalotu ‘o e Siasí ke nau fakahoko ha fanga ki’i ngāue tokoni faingofua mo ‘ofa ki he ni’ihi kehé ‘o hangē ko ia na’e fai ‘e he Fakamo’uí lolotonga ‘Ene ngāue fakafaifekau ‘i he māmaní.

‘Oku kehe ‘a e ngāue fakaetauhi ki he tokotaha takitaha pea ‘oku mātu’aki fakafo’ituitui ‘aupito. ‘Oku poupu’i ‘a e kāingalotú ke nau lotuafakamātoato ha fakahinohino mei he Laumālié ke nau ‘ilo’i e founga ke feau ‘aki e ngaahi fiema’u ‘a kinautolu ‘oku nau ngāue fakaetauhi ki aí.

‘Oku tau ‘amanaki ‘i he’etau tokoni ki hotau kāingá, te tau lava ‘o foaki “ki he ‘Otua mo ‘etau Tamái ha nima fietokoni ‘i Hono fatongia mafatukituki ko hono tali ‘o e ngaahi lotú, [fakahoko] ‘o ha fakafiemālie, holoholo’i ‘a e lo’imatá, pea fakamālohia e ngaahi tui ‘oku vaivai’” (‘Eletā Jeffrey R. Holland, Kōlomu ‘o e Kau ‘Aposetolo ‘e Toko Hongofulu Mā Uá).⁵

Ngāue Fakaetauhi

LOLOTONGA E NGĀUE FAKAFAIFEKAU ‘A KALAISI ‘I HE MĀMANÍ, na’á Ne fakahaa’i ‘i he fa’ifa’itaki’anga ‘a e founga ke ‘ofa mo tokoni’i ai e ni’ihi kehé. ‘I he’etau hoko ko e kāingalotu ‘o e Siasí ‘o Sisū Kalaisi ‘o e Kau Mā’oni’oni ‘i he Ngaahi ‘Aho Kimui Ní, ‘oku tau faifeinga ke muimui ki He’ene sipingá ‘aki ‘etau ngāue fakaetauhi kiante kinautolu ‘oku tau feohí.

‘I HE 2021, fakafuofua ki ha kāingalotu ‘e toko 200 nai ‘o e Siasí na’a nau tali ha ui ke tokoni, ‘i he’enu fononga ki he ngaahi senitā ‘i Siamane, ‘Tunaiteti Siteití, mo ha ngaahi feitu’u lahi ange ke tokoni ki ha ni’ihi fakafo’ituitui ‘e toko 55,000 na’a nau hola mei ‘Afikanisitani. Na’e nofo ha kau ngāue tokoni tokolahi ‘i he ngaahi senitā ko ‘ení ‘o laka hake ‘i he ‘aho ‘e 10, pea nofo ha ni’ihi ‘i ha ‘aho ‘e 30, pea na’e lōloa ange ‘a e nofo ‘a ha ni’ihi. Na’e feau ‘e he kāingalotu ‘o e Siasí ‘a e ngaahi fiema’u fakavavevave ‘a e ni’ihi fakafo’ituitui ‘oku kumi hūfangá ‘aki ha’anau foaki ha me’akai, vala, mo ha ngaahi naunau kehe. Na’e fakatokanga’i ‘e he kau Fine’ofa ‘e ni’ihi ‘i Siamane ne faka’aonga’i ‘e he kau fafine ‘Afikaní ‘a e sote honau husepānití ke fakapūlou ‘aki honau ‘ulú koe’uhí ne homo pe maumau honau ngaahi pūlou angamahení ‘i he fihitu’u he mala’e vakapuná. Na’e fakatahataha mai e kau Fine’ofa ko ‘ení ke tuitui e teunga faka-Mosilemi angamahení ma’á e kau fafine faingata’a’ia ko ‘ení.

Na’e fā’ele’i ‘e **ANE,** ko ha mēmipa ‘o e Siasí ‘i he ‘Otu Filipainí, ‘ene pēpē ‘i hano tafa fakavavevave ‘i ha kolo na’e ‘ikai ke ne ‘ilo’i ai ha taha. Na’e ‘ikai ke ne ‘ilo ki ai he taimi ko iá, ka na’e fetu’utaki e palesiteni fakakolo fakalotofonua ki he kau Fine’ofa ‘i he feitu’u ke nau tokoni. Na’e fetaulaki ‘a Ane mo hono fāmili mo ha kau sola, ‘a ia na’a nau fō e vala ‘ene pēpē, ‘omi ha vala lahi ange, mo feime’atokoni ma’anautolu. Koe’uhí na’e tu’u hake ‘a e kāingalotú ke ngāue fakaetauhi ki he fāmili ‘o Ané, na’e feau ‘ene ngaahi fiema’ú, pea na’á ne lava ‘o ongo’i lelei ange e ‘ofa ‘a e ‘Otuá lolotonga ha taimi faingata’a.

‘IKAI NGATA PĒ ‘i hono fakahoko e ngaahi fatongia fakaetauhi mo feau e ngaahi fiema’u fakavavevave ‘a e ni’ihi kehe ‘i honau tukui koló, ka ‘oku feinga ‘a e kāingalotu ‘o e Siasí ke nau anga faka-Kalaisi ange ‘i he ngaahi tō’onga anga’ofa kehekehe. Hili ha ngaahi māhina si’i mei he pekia e tokoua ‘o Kaló ‘i hono ta’u 39, na’e ‘omi ‘e hono kaungā ngāue ko Taí ha me’atokoni lahi fe’unga kia Kalo mo hono kāinga off. Na’e fakatokanga’i ‘e Tai ko e me’a na’e fie ma’u ‘e Kaló ko ha taimi lahi ange mo hono fāmili pea na’á ne ngaohi ha me’atokoni ke nau fiefia fakataha ai.

“I he’etau kau atu ‘i hono tokoni‘i ‘o e ni‘ihi kehé, ‘oku si‘isi‘i ange ai ‘etau fakakaukau‘i kitautolú.”

—PALESITENI HENRY B. EYRING,
Tokoni Ua ‘i he Kau Palesitenisi ‘Uluaki⁶

To‘ohema ‘i Laló: ‘I he ‘Apitanga Laulāpuna Lamisiteini ‘i Siamané, ‘oku fokotu‘utu‘u ai ‘e he kau ngāue tokoni ‘a e ngaahi tokoni ma‘á e ni‘ihi fakafa‘ituitui ‘oku hola mei he fetā‘aki ‘i ‘Afikanisitaní.

Ko Hono Tokangaekina Hotau Ngaahi Kaungā'apí

'Oku pehē 'e Sisitā Kuliteni, ko ha tokotaha ngāue tokoni 'i he senitā talitali'anga kakai 'a e Siasi 'o Sisū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'i he fakahahake 'o Lasi Vēkesí, **"NA'E FA'A FE'ALU'AKI [A E FAKAMO'UÍ] 'O FAI LELEI'** (Ngāue 10:38). Na'á Ne tāpuekina fakatu'asino mo fakalaumālie foki e mo'ui 'a e [kakai]. 'Oku hangē mo'oni ia ko hotau misioná—ke fakahoko 'Ene ngāue mo muimui ki he Laumālie pea 'ofa ki he kakai 'i Hono huafá.⁷⁷

Ko e ngāue tokoni ko ha kongā mahu'inga ia 'o 'etau tui—'i he'etau hoko ko ha siasi mo ha kakai fakatou'osi. 'Oku tau faifeinga ke faitāpuekina e mo'ui 'a e ni'hi kehē 'o fakafou 'i he ngāue tokoni ta'e-siokitā, 'o hangē ko Sisū Kalaisi. 'Oku tokoni 'a e kāingalotu 'o e Siasí 'i honau tukui koló 'aki hono fakahoko e ngaahi fatongia 'i honau ngaahi ha'ofanga lotu fakalotofonuá, kau 'i he ngaahi ngāue tokoni, pea fekumi 'i he fa'a lotu ki ha ngaahi faingamālie ke tokoni'i ai honau ngaahi kaungā'apí.

Hangē ko e tangata Samēlia lelei, 'oku tau tui 'oku ope atu e 'uhinga 'o e "kaungā'apí" 'iate kinautolu 'i hotau feitu'ú. 'Oku tau fakataumu'a ke tokoni'i ha taha pē 'oku faingata'a'ia—tatau ai pē pe ko e fē feitu'u 'oku nau 'i ai, matalakí, tangata'i fonuá, tu'unga tangata pe fefiné, pe tui fakalotú mo fakapolitikálé.

'OKU TOKONI 'A SISITĀ KULITENI MO HONO HUSEPĀNITĪ 'i hona koló 'aki hono tokoni'i e kakai ne nau toki hikifonua maí ke nau lava 'o ma'u e ngaahi tokoni fakalaó, fakatupulaki 'enau lea faka-Pilitāniá, pea ngāue'i 'a e ngaahi founa te nau lava ai 'o nofo fonuá, kae lava ke nau ma'u ha ngaahi ngāue lelei ange pea fakalalakaka 'enau mo'ui. Ko ha toko ua pē kinaua mei he kāingalotu 'e lauafe 'o e Siasí he funa 'o e māmaní na'á na foaki hona taimí, ngaahi talēnití, iví, mo e ngaahi ma'u'anga tokoni ke tokoni 'i honau tukui koló 'i he 2021.

NA'E KAU ATU E KĀINGALOTU 'O E SIASÍ MEI 'AOSITELĒLIA 'O A'U KI 'AFILIKA HIHIFO ki he ngaahi ngāue fakama'a mo fakamatamatalele'i 'o e koló—'i he tō 'akau, fakama'a e ngaahi pa'ake fakalotofonuá, mo ha ngaahi me'a lahi ange. Ko e kongā 'o ha ngāue pehē 'e taha, na'e kau atu 'a e kāingalotu 'o e Siasí 'i 'Afilika Hihifó ki he polokalama 'Aho Ngāue Tokoni 'a 'Afilika Kotoa 'i he 2021 'aki hono tō ha tenga'i 'akau 'e 15,000 'i Kana.

'I POLIVIÁ, na'e tānaki 'e he kau Fine'ofa 'o e Siteiki Losi 'Anitesí ha ngaahi tatā pelesitiki 'e 34,000 ke tokoni ki he polokalama Niño Feliz, 'a ia 'oku tokoni ke faito'o kimo 'a e fānau kanisā 'oku ma'ulalo 'enau pa'anga hū maí. Pea na'e 'a'ahi 'a e kau mēmipa 'o e kolo Hoviti 'i Mongikōliá ki honau Nofo'anga fakalotofonua ma'a e Kau Mamahí ke foaki ha ngaahi sipi kafu māfana, naunau tokoni ki he pēpē toki fā'ele'i, mo e naunau haisiní.

'Olungá: Fokotu'utu'u 'e he kāingalotu 'o e Siasí 'i Kaná ke tō ha tenga'i 'akau 'e 15,000 ki he 'Aho Ngāue Tokoni 'a 'Afiliká Kotoa ki he 2021.

'Olungá: Ko e fengāue'aki 'a e kāingalotu 'o e Siasí 'i 'Aokalani, Nu'usilá, mo ha ngaahi kautaha kehe 'i he koló ke huo e ngoué mo fakamatamatalelei'i honau koló.

*“Ke ke ‘ofa ki ho
kaungā‘apí ‘o hangē
pē ko koé.”*

—MĀTIU 22:39

Na‘e fengāue‘aki fakataha ‘a e **KĀINGALOTU ‘O E UOOTI ‘ELEMIA‘ I TAHITI** mo e kolo ko ‘Alué ke fokotu‘u ha kalasi ako ke tokoni ki he kakai ‘i he koló ke nau ako tuitui. Na‘e lava heni ke ngaohi ‘e kinautolu ne kau ki he kalasí ha vala ma‘anautolu mo ha sipi kafu ma‘á e ngaahi fa‘ē fo‘ou.

‘I KOLOMUPIÁ, ne fakataha mai ai e kāingalotu ‘o e Siteiki Vila Kolomupia ‘i Kalí ke tokoni‘i ha kolo fakalotofonua na‘e uesia ‘e he ‘uha ‘i he fa‘ahita‘u momokó. Makehe mei hono ngaohi mo foaki e ngaahi sipi kafú, na‘a nau fakafekau‘aki ha ‘ekitiviti ngāue tokoni ke tufa ia ki he kakai ‘i he ngaahi feitu‘u kaungā‘api ne uesiá.

‘I KŌLEA TONGA MO KĀNATA FAKATOU‘OSI, na‘e ngāue ‘a e kāingalotú ke tufa ha ī, ‘ea fakamokomoko, mo ha ngaahi fiema‘u kehe ki he kau toulekeleká. Na‘e mahu‘inga lahi ‘a e naunaú ni ki he fiemālie mo e malu ‘a e kakai matu‘otu‘a ‘oku tu‘u laveangofuá, ko e tokolahi ‘o kinautolu na‘e nofo mavahe koe‘uhí ko e ngaahi fakangatangata ‘i he COVID-19.

Na‘e fakamatala‘i fakanounou ‘e **‘ETULIANA**, ko e talékita fetu‘utaki ‘o e Siteiki Monitiliō Kuepekí, ‘a e loto fiemālie ‘a e kāingalotú ke tokoni ‘aki ‘enau pehē, “Te tau lava ‘o fakahoko ha me‘a mahu‘inga ‘i he mo‘ui ‘a ha taha ‘aki ‘etau muimui ki he sipinga ‘a hotau ‘Eiki ko Sisū Kalaisí pea tokoni—‘i he malu—kiate kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá, he ‘oku tau ‘ilo‘i lelei “‘oku fakahoko ‘e he fanga ki‘i me‘a iiki mo faingofuá ‘a e ngaahi fu‘u me‘a lalahi’ (vakai, ‘Alamá 37:6).”⁸

'I he 2020, na'e kamata ai ha polokalama fakalalaka fakatautaha fo'ou ma'a e to'u tupu ke tokoni'i e kau talavou mo e kau finemu'i ke fakatupulaki honau tu'unga malava fakatautaha toputapu. 'Oku poupu'i 'a e to'u tupu 'i he polokalama 'a e Fānaú mo e To'u Tupu ke nau kau 'i he ngāue tokoni pea longomo'ui 'i honau tukui koló.

'Oku ma'u 'e he fānaú mo e to'u tupu ha ngaahi faingamālie ke palani ha ngaahi 'ekitiviti ngāue tokoni pea fili 'a e ngaahi taumu'a mo e ngaahi ngāue 'oku nau fie ngāue ki ai, fakataha mo e tokoni 'a e kau taki kakai lalahi mo e kau mēmipa 'o e fāmilī. 'Oku fakataumu'a 'a e ngaahi 'ekitiviti ko 'eni ke tokoni'i 'a e fānaú mo e to'u tupu 'i he Siasí ke nau fakalalaka 'o hangē ange ko e Fakamo'ui pea tupulaki fakasōsiale, fakalaumālie, fakatu'asino, mo faka'atamai.

“E malava ke toe poto ange mo fakapotopoto ange [’etau to’u tupu mo e fānaú] mo lahi ange [honau] ivi tākiekina he māmaní ‘i ha toe to’u tangata ange kimu’a!”

— PALESITENI RUSSELL M. NELSON
Palesitēni 'o e Siasí 'o Sisū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui NĪ

Fānaú mo e To'u Tupu

'I HE TA'U KUO 'OSÍ, kuo tokoni longomo'ui 'a e fānaú mo e to'u tupu 'o e Siasí 'i honau tukui koló 'i he funga 'o e māmaní. 'Oku kau 'a e to'u tupu 'i he ngāue tokoni 'o fakafou 'i he ngaahi 'ekitiviti kuo fokotu'utu'u 'e he'enua ngaahi kulupu to'u tupu fakalotofonuá pea pehē foki 'i he'enua muimui ki he'enua ngaahi ue'i fakalaumālie fakatāutahá.

'I HE 'AHO 11 'O SEPITEMA 2021, na'e kau atu ai ha to'u tupu mei ha ngaahi siteiki 'e 40 'i Pilitānia mo 'Ailani ki ha 'aho ngāue tokoni. Na'e kau 'i he ngaahi 'ekitiviti hono tānaki mo tufaki e naunau tokoni ki he ngaahi tufaki'anga me'akai 'o a'u ki hono fa'u ha fanga ki'i kaati ke tokoni ki he kakai 'oku kumi hūfangá ke nau ako e lea faka-Pilitāniá.

'I HE 2021, na'e tokolahi ha to'u tupu 'i he funga 'o e māmaní na'a nau kau 'i he polokalama 'a e Siasí ki he Fakamāma'i 'a e Māmaní 'aki e 'Ofá. Na'e kau 'i he kongá 'o e polokalamá hono ako'i 'e he kau taki kakai lalahi 'i 'Ekuatoá 'a e kau finemu'i 'i he nití, pea na'a nau lava 'o ngaohi ha sikaafi 'e 43 'i ha māhina 'e tolu ki honau 'api fakalotofonua ma'a e kau toulekeleka.

MAKEHE MEI HE ngaahi 'ekitiviti na'e fokotu'u 'e he Siasí, 'oku poupu'i e ngaahi fāmilí ke nau palani ha ngaahi faingamālie ngāue tokoni 'i 'api. Na'e fokotu'utu'u 'e he fāmilī 'Aniteluú 'i 'Alapeta, Kānatá, ha kau mēmipa 'i honau koló ke nau fakama'a ha loto 'ata'atā ne fonu veve 'i honau ve'e 'apí. Ko e ki'i ta'u nima ko Pelesitoní na'a ne fokotu'u 'a e fakakaukaú, pea na'e tokoni hono ngaahi ta'okete 'e toko faá ke fakahoko 'a e ngāue.

Na'e fakakaukaú 'a **SELASÍ,** ko ha mēmipa kei talavou 'o e Siasí, ke ne fakahoko ha ngāue fakatautaha 'i he taimi na'e tō ai 'a e mahaki faka'auha COVID-19. Na'a ne tānaki ha ngaahi talanoa fekau'aki mo e founa na'e liliu ai 'e he COVID 'a e kakai 'i hono koló, pulusi kinautolu 'i ha tohi, pea foaki leva 'a e pa'anga na'e ma'u ai ki he pangikē me'akai fakalotofonuá. Na'e fe'unga ia ke fakatau mai 'e he pangikē me'akai ha loli tufa, 'o nau lava ai (mo Selasí) 'o tokoni'i lelei e mo'ui 'a ha tokolahi 'i hono koló.

Ngāue Mālohi

“He ‘ikai malava ke fika‘i ‘a e lahi ‘o e tokoni ‘oku fai ‘e he Kau Mā‘oni‘oni ‘i he ngaahi ‘aho Kīmui ní ki he māmaní ‘i he ‘aho kotoa pē ‘i he ta‘u kotoa.”

PALESITENI RUSSELL M. NELSON, PALESITENI ‘O E SIASI ‘O SĪSŪ KALAISI ‘O E KAU MĀ‘ONI‘ONI ‘I HE NGAHI ‘AHO KĪMUI NÍ¹⁰

'Olungá: 'Oku tãnaki 'e ha kau ngãue tokoni mei ha ha'ofanga lotu 'o e Siasi 'i Kesivila, 'Iutaá, 'a e fefie mei he ngaahi feitu'u ne uesia 'e he matangi. Na'e 'ave leva 'a e fefié ki he kakai 'o e Pule'anga Navahó.

JustServe

- Lesisita ha kau ngãue tokoni fo'ou 'e toko 62,000 'i he koló
- fokotu'u ha ngaahi ngãue fo'ou 'e 21,500
- lesisita ha ngaahi kautaha fo'ou 'e 2,500

'Oku tui 'a e **SIASI 'O SĪSŪ KALAISI 'O E KAU MĀ'ONI'ONI 'I HE NGAahi 'AHO KIMUI NÍ** 'oku totonu ke tokoni longomo'ui e tokotaha kotoa pē 'i honau tukui koló. 'I he'etau tokoni ki he ni'ihi kehé, 'oku tau faaitaha ange ai mo tanumaki 'a e melinó 'i he lotolotonga 'o e kakai, anga fakafonuá, mo e ngaahi tui fakalotú.

Talu mei he kamata 'a e mahaki faka'auhá, kuo hanga 'e he JustServe—ko ha polokalama tokoni fakakolo 'oku fakalele 'e he Siasi—'o 'oange ki he ngaahi kautaha 'a e malava 'o tãnaki atu ha ngaahi 'ekitiviti ngãue tokoni 'e lava ke fakahoko 'i ha feitu'u pē. 'I he ta'u 'e 10 'o e ngãue 'a e JustServe, kuo lesisita ai ha kau ngãue tokoni 'e toko 660,000 tupu ki ha ngaahi ngãue 'e 130,000 tupu. Kuo vahevahe 'a e ngaahi ngãue ko 'eni 'e ha ngaahi kautaha 'e 13,500 'oku 'ikai fakatupu pa'anga, fakapule'anga, fakalotu, mo fakakolo.

'Oku 'omi 'e he ngaahi ngãue JustServe e tokoni 'a e koló pea iku ki he fengãue'aki 'a e ngaahi tui fakalotú. 'Oku 'ikai ngata pē 'i hono fakahaa'i 'e he ngaahi ngãue ko 'eni 'a e 'ofá mo e tokangá ka 'oku nau toe fakafõtunga foki 'a e kau foaki mo kinautolu 'oku nau ma'u iá. Neongo 'oku fa'a fakahoko e ngãue tokoni fakakoló fakanatula pē 'i he ma'u 'a e ngaahi faingamalié, ka 'oku toe 'omi foki 'e he JustServe ha ngaahi ngãue kuo fokotu'utu'u ke lava ai e kau mēmipa 'o e koló 'o ngãue tokoni mo tokoni'i 'a kinautolu 'oku faingata'a'ia.

Lolotonga e 2021, na'e tãnaki atu ha ngaahi ngãue 'e lauiafe ki he polokalamá, pea faka'avalisi meimei ki he kautaha 'e fitu na'e kau ki ai 'i he 'aho takitaha.

Ko e taha 'o e ngaahi me'a mahu'inga tahá ko ha ngãue 'i Pevatoni, 'Olikoni, 'a ia na'e ngãue ai 'a e kãingalotu 'o e Siasi 'o Sisū Kalaisi mo e kãingalotu 'o e Bilal Masjid Mosque ke tãnaki ha veve pauni 'e 500 tupu. Na'e faka'atā 'e he ngãue ni 'a e ni'ihi fakafo'ituitui ke fakamatamatalele'i honau koló mo fokotu'u ha ngaahi vā fakakaungāme'a mo kinautolu 'i he ngaahi tui fakalotu kehé.

'I Leitoni, 'Iutaá, na'e fakafekau'aki ai 'e ha tuki fakalotofonua 'o e Fine'ofá mo e Siasi Seni Mele 'Itiopea 'Ofotokisi Teuahito 'o 'Iutaá ke nau ngãue fakataha 'i he 'aho ngãue tokoni 'o e 9/11. Na'e fakatahataha'i fakatou'osi 'e he kãingalotu 'o e ongo ha'ofanga lotú ha milemila me'akai 'e 10,000 tupu ma'á e fãnau ako fakalotofonua pea fokotu'u ai ha ngaahi vā fakakaungāme'a 'i he ongo kulupú.

Pea 'i Samipeeki, 'Ilinoi, na'e fulihi ai 'e ha kau ngãue tokoni ha 'api siasi ki ha fale ngaohi'anga me'akai kuo fakangofua ko'e'uhí ke nau lava 'o fa'o mo tufaki ha me'akai kiate kinautolu 'oku faingata'a'ia. Hili hono tuku atu e faingamalié 'i he JustServe, na'e ma'u ha kau ngãue tokoni 'e toko 356 mei ha ngaahi tui fakalotu kehekehe, 'a ia na'a nau fa'o ha me'atokoni 'e 85,538. 'E fafanga ai 'e he ngãue ha fãnau 'e toko 234 'i Haiti mo e 'Otu Filipaini 'i ha ta'u kakato 'e taha.

“I he taimi 'oku tau ngãue fakataha ai, 'oku tau fakatokanga'i 'oku mālohi ange 'a e ngaahi me'a 'oku tau faitatau ai 'i hotau ngaahi faikehekehé.”

— PALESITENI M. RUSSELL BALLARD

Palesiteni Le'ole'o 'o e Kōlomu 'o e Kau 'Apostolo 'e Toko Hongofulu Mā Uá¹¹

To'ohema 'i Laló: Na'e 'ikai lava ha 'aho kakato 'e taha hono tånaki 'i he tånaki me'akai "Feed Utah" ha me'akai 'e lauiafe mei he vahefonuá.

Taupotu ki 'Olunga 'i To'ohemá: 'Oku ngāue fakataha 'a e kau ngāue tokoní mo e ní'hi kehé ke to'o 'a e veve mei he Afā ko 'Aitá 'i he Fuofua Fakatahataha 'o e Siasi Metotisi 'i Hāmoni, Luisiana.

KO HA KOLO FAAITAHA 'I HE NGĀUE TOKONÍ

Hili e hola ha toko lauiāfe mei 'Afikanisitani 'i he konga kimui 'o e 2021, na'e tali 'e he komiuniti Tri-Valley ofi ki Pelesenitoni, Kalefōniá, ha ui tokoni mei he Kōmiti Fakahaofi Fakavaha'apule'angá (IRC) ki ha ngaahi naunau peito 'e 50. Na'e ngāue fakataha ha kau ngāue tokoni fakalotofonua, kau ai ha ngaahi kolo mo e ngaahi kautaha fakalotu kehekehe, ke fa'u ha tu'uaki mo ha "wish list" 'i he 'Amasoní, 'oku hiki ai ha ngaahi me'a hangē ko e kulo, fakapaku, mo e ngaahi me'a ngaohi kai. Na'e pousi leva 'a e faingamālie ngāue tokoní 'i he uepisaiti JustServe ke tokolahi 'a e 'ilo ki aí.

'I he 'aho 'uluakí, na'e fakatau mai ha ngaahi me'a 'e 115, pea ma'u e koloa kotoa 'e 500 na'e kolé 'i loto he 'aho 'e nima. Koe'uhí ko e me'á ni, na'e fakakaukau ai e koló ke fakalahi 'enua tokoní ki he naunau 'e 70. 'I ha uike pē 'e taha, na'e laka hake he ngaahi koloa 'e 700 na'e fakatau maí—'a ia na'e

\$11,000 tupu. 'I he a'u mai pē 'a e ngaahi koloá, na'e fakatahataha 'i 'e ha kau ngāue tokoni 'a e 'ū kató 'o fakaheka ki ha ngaahi me'alele. Na'e 'ave 'a e me'a kotoa pē ki he IRC 'i loto 'i ha uike 'e tolu mei hono fakahoko mai e kolé.

Lolotonga e ngāué, na'e fakatokanga 'i 'e ha taha ngāue tokoni ko Tina na'e ofo ha taha 'o e kau tangata tufá 'i he lahi 'o e ngaahi kato na'e 'ave ki hono 'apí. Na'e fakamatata 'i ange 'e Tina na'á ne tokoni 'i ha tānaki'anga tokoni 'a e IRC. Na'e talaange leva 'e he tangatá kia Tina na'á ne ha'u mo hono fāmilí mei 'Afikanisitani ki he 'Iunaiteti Siteití 'i he 2003 pea na'e tokoni ki te kinautolu 'a e polokalama tatau ki he naunau peitó. Na'á ne fakahaa 'i loto-fakatōkilalo 'ene hounga'ia peá ne kole ke ne fakaa'u 'ene hounga'ia ki he taha kotoa pē na'e kau aí.

Ui ki he Ngāuē

“Oku ‘ikai fie ma‘u ha pa‘anga ia pe ko ha ngaahi feitu‘u mama‘o ki he‘etau ngāue fakafō‘ituituí; ka ‘oku fie ma‘u e tataki ‘a e Laumālie Mā‘oni‘oní mo ha loto hangamālie ke pehē ki he ‘Eikí, ‘Ko au ‘eni; fekau‘i au’ [‘Īsaia 6:8].”

SISITĀ SHARON EUBANK, TOKONI ‘ULUAKI ‘I HE KAU PALESITENISĪ LAHI ‘O E FINE‘OFĀ¹²

Kau Faifekau Uelofeá mo e Mo'ui Fakafalala pē Kiate Kitá

‘Oku mahu‘inga e **KAU FAIFEKAU UELOFEÁ MO E MO'UI FAKAFALALA PĒ KIATE KITA** ‘a e Siasí ‘o Sisū Kalaisi ‘o e Kau Mā‘oni‘oni ‘i he Ngaahi ‘Aho Kimui Ní ki he ngaahi ngāue ‘a e Siasí ke tokoni‘i ‘a kinautolu ‘oku fekumi ki ha mo‘ui ‘oku lelei angé. ‘Oku fa‘a tokoni ‘a e kāingalotu faivelengá ni ‘i hono fakafekau‘aki, fakahoko, mo tokanga‘i e ngaahi polokalama tokoni ‘ofa fakaetangatá ‘i he funga ‘o e māmaní.

Neongo ‘oku tokolahi ha kāingalotu ‘o e Siasí ‘oku nau tokoni ‘i honau ngaahi fāmili, kāingalotú, mo e tukui koló, ka ‘oku fili ha ni‘ihi ke lí‘oa lahi ange honau taimí ki he ngāue tokoni ‘ofa fakaetangatá ‘aki ha‘anau ngāue fakafaipekau taimi kakato ‘i he uelofeá mo e mo‘ui fakafalala pē kiate kitá.

‘Oku fakahoko ‘e he kau ngāue tokoni mateaki ko ‘ení ha ngaahi fatongia kehekehe ‘i he ngaahi polokalama mo‘ui fakafalala pē kiate kitá mo e tokoni ‘ofa fakaetangata ‘a e Siasí. Fakatefito ‘i honau uiui‘i, te nau lava ‘o fai ha tokoni fakangāue, tokoni‘i kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá ke fakafeangai ki ha ‘ātakai tu‘uloa ange ‘o e mo‘uí, tokanga‘i e ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangatá, pea a‘u pē ki hono tokanga‘i e ngaahi faama ‘a e Siasí mo e ngaahi naunau kehé.

Hangé ko ‘ení, na‘e fakahoko ‘e **‘ELETĀ MO SISITĀ NISI**, ha fatongia mahu‘inga ‘i hono foaki ha saliate teketeke ‘e 980 mo ha naunau tokoni ki he lué ‘e 1,166 kiate kinautolu ‘oku faingata‘a‘ia ‘i he Keipi Fakahahake ‘o ‘Afilika Tongá. Makehe mei hono tokanga‘i ‘o e ngaahi kiliniki ‘i he ngaahi feitu‘u ‘utá, na‘e lava ‘a e ongome‘á ‘o tokoni ki he Potungāue Mo‘ui ‘a Keipi Fakahahaké ke ‘ilo‘i mo ta‘ofi ‘a e ngaahi palopalema ‘i hono tufakí. Ko hono olá, na‘e holo lahi e taimi tatali ki he saliate teketeke, pea malava e fānau mo e kakai lalahi ‘oku faingata‘a‘ia fakaesinó ‘o fiefia ‘i he‘enau tau‘atāina angé.

‘Oku tokoni foki ‘a e **KAU FAIFEKAU UELOFEÁ MO E MO'UI FAKAFALALA PĒ KIATE KITÁ** ki he ngaahi taumu‘a ‘a e Siasí ke tokoni‘i ‘a kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá ke nau a‘usia ‘a e mo‘ui fakafalala pē kiate kitá. ‘I he fakatonga-hahake ‘o Lonitoní, na‘e ngāue ai ‘a ‘Eletā mo Sisitā Milá ‘i he Senitā Fakakaungāme‘a ‘a e Siasí, ‘a ia ‘oku fakataumu‘a ke tokoni‘i ‘a e ni‘ihi fakafaituitui ‘oku hola mei he taú, fakatangá, mo e ngaahi fakatamaki fakanatulá. Na‘e fakafekau‘aki ‘e he ongo Milá ‘a e kau ngāue tokoni, ngaahi potungāue fakapule‘anga fakalotofonuá, mo ha ngaahi kulupu kehe ‘oku ‘ikai fakatupu pa‘anga ke tokoni ki he ni‘ihi fakafaituitui tu‘u laveangofua ko ‘ení ke nau fetaulaki mo ha ngaahi kaungāme‘a, ako ha ngaahi pōto‘i ngāue, fetu‘utaki mo e tokoni fakafale‘i mo fakalaó, pea ngāue ke feohi mo honau kolo fo‘ou.

*“Kuo fai ‘e he tokotaha
kotoa pē ha fuakava
mo e ‘Otuá ke tokanga
ki he ni‘ihi kehé mo
tokoni‘i ‘a kinautolu
‘oku faingata‘a‘iá.”*

—PALESITENI RUSSELL M. NELSON

Palesiteni ‘o e Siasi ‘o Sīsū Kalaisi
‘o e Kau Mā‘oni‘oni ‘i he Ngaahi ‘Aho
Kimui Ni¹³

KO E KONGA ‘O HA NGĀUE ‘E TAHA KE POUPOU‘I ‘A E MO‘UI

FAKAFALALA PĒ KIATE KITĀ, na‘e tokanga‘i ‘e ‘Eletā mo Sisitā ‘Elingisoni ‘a e Faama La‘ie Hauai‘i ‘a e Siasi, ‘a ia ne tō ai ‘e ha ngaahi fāmili ‘e 310 tupu ha ngoue ke tauhi ‘aki honau fāmili. Na‘e tokoni ‘a e ongo ‘Elingisoni ke faka‘ata‘atā ‘a e kelekelé, teuteu‘i ‘a e kelekele ki he tō ngoué, mo ako‘i ‘a e ngaahi taukei tefito ‘i he ngoué. Kuo tokoni‘i ‘e he‘ena ngāué ha kakai tu‘u laveangofua ‘i he me‘atokoní ‘i Hauai‘i ke nau tokoni‘i kinautolu lolotonga ha taimi na‘e si‘isi‘i ai e ngaahi ngāué koe‘uhí ko e mahaki faka‘auha COVID-19.

KO E ME‘A TATAU PĒ, KO ‘ELETĀ MO SISITĀ POLOKI na‘á na fengāue‘aki mo e Misiona Taiwan Technical pea mo e Potungāue Fakalalakaka ‘o e ‘Ātakaí mo e Kelekelé ‘i Kilipatí ke tokoni ki he kakai ‘o e fonuá ke ako e founa ke tō ai ha ngoue me‘akai fakatupu mo‘ui lelei mo tauhi ngofuá. Ko e taumu‘a ‘e taha ‘o e ngāue ko ‘ení ke faka‘ai‘ai ‘a e ngaahi founa ma‘u me‘atokoní mo‘ui lelei ‘a ia ‘e tokoni ke fakasi‘isi‘i ‘a e suká.

Na‘e tokoni foki ‘a **‘ELETĀ MO SISITĀ HASIKINISONI** ke fakahoko e polokalama uelofea ‘a e mēmipa ‘o e Siasi ‘i he ‘ēlia Sepū ‘o e ‘Otu Filipainí. Koe‘uhí ko ‘ena ngāué, ne taki ua ai ha fāmili ‘e fā ‘i he ki‘i puaka, fakataha mo e fafanga, tokoni fakatekinikale, mo e tokoni ‘i hono kamata‘i ‘enau ngoue vesitapoló. Na‘e tokoni e ngāué ni ki he ngaahi fāmili ni ke nau mo‘ui fakafalala pē kiate kinautolu, ako ha ngaahi pōto‘i ngāue fo‘ou, mo fakalalakaka e tu‘unga ‘o ‘enau mo‘uí.

Ko e ongomātu‘a Nisi, Milá, ‘Elingisoni, Polokí, mo Hasikinisoni ko ha ni‘ihi si‘i pē ia mei he kau faifekau taimi kakato mo fakataimi ‘e 7,300 tupu ‘i he uelofea mo e mo‘ui fakafalala pē kiate kitā ‘oku ngāue ‘i ha fonua ‘e 68 ‘i he funga ‘o e māmaní.

Kau Tokoni 'i he Kalasi Mo'ui Fakafalala Pē Kiate Kitá

- Ngaahi kulupu mo'ui fakafalala pē kiate kita 'e 14,984
- kau ki ai e toko 137,458
- lekooti e ma'u ngāue 'e 2,658 'i he US mo Kānata
- Kau faifekau 'e toko 400 tupu 'i he tafa'aki fakangāue

'OKU 'OMI 'E HE SIASÍ 'a e ngaahi polokalama mo e ngaahi ma'u'anga tokoni ki he mo'ui fakafalala pē kiate kitá ke tokoni 'i 'a e ni'ihi fakafo'ituitui ke ma'u ha ngāue, malu fakapa'anga, ma'u ha ngaahi faingamālie fakaako, mo langaki ha mālohi fakaeloto.

'Oku tokoni 'i e ngaahi ngāue ko 'ení 'e he kau faifekau mo e kau ngāue tokoni kehé, 'a ia 'oku nau tokoni ki he ngaahi kulupu mo'ui fakafalala pē kiate kitá mo hono ako 'i fakangāue 'i he ngaahi fonua 'e 144 'i he funga 'o e māmaní. Na'e tupu e tokolahi 'o kinautolu 'oku kau ki ai 'aki ha peseti 'e 16 'i he 2021, pea tupu peseti 'e 31 'a e tokolahi 'o e ni'ihi fakafo'ituitui 'oku kumi tokoni 'i he ngāue ma'u'anga mo'uí, akó, me'a fakapa'anga fakatāutahá, pe kamata ha pisinisi.

Ko e tokoni fo'ou 'e taha 'i he 2021 ko ha kalasi ki he loto vilitaki fakaelotó. Ko e tohi lēsoni mo e ngaahi vitiō fo'ou ki he Finding Strength in the Lord: Emotional Resilience 'oku 'atā ia ke tokoni 'i 'a e kāingalotú mo e ngaahi kaungāme'a 'o e tuí fakatou'osi. 'Oku nofotaha 'a e kalasí 'i hono fakatupulaki 'o e ngaahi sipinga fakakaukau lelei, mapule 'i 'o e loto mafasiá mo e loto-hoha'á, mahino 'a e loto-mamahí mo e loto-tā'ota'omiá, mo hono ikuna 'i 'o e 'itá. Ko e taumu'á ke langaki hake 'a e loto vilitaki fakaeloto 'o kinautolu 'oku kau maí, ke nau lava 'o mateuteu lelei ange ai ke fehangahangai mo e ngaahi faingata'a 'o e mo'uí.

'Ikai ngata pē 'i he ngaahi kalasi ko 'ení, ka 'e lava ke ma'u 'e he ni'ihi fakafo'ituitui 'oku kumi ngāue ha tokoni ke fakalelei 'i 'enau kumi ngāue mo e ngaahi taukei faka'initaviú. 'E lava foki ke nau fiefia 'i he fakataukei fakangāue mo e ngaahi ako 'i he 'initaneti. Ko e ola 'o e ngāue ni na'e ma'u ai 'e ha ni'ihi fakafo'ituitui 'e lauiafe ha ngāue fo'ou pe lelei ange 'i he 2021.

Na'e kau ai ha tokotaha ko Siosefa, ko ha 'enisia na'e ma'u mata'itohi MA 'i he 'enisia he vavaá mei he 'Univēsi 'o e Siteiti 'Alesoná. Hili 'ene 'osi mei he akó, na'e faingata'a kia Siosefa ke ma'u ha'ane ngāue. Hili ha ngaahi 'initaviu ne 'ikai ola lelei, na'e loto lelei 'a Siosefa ke 'a'ahi ki he senitā Ma'u'anga Tokoni Fakangāue 'i honau feitu'ú, pea kamata ke ne fakataha fakataautaha ma'u pē mo e kau faifekau

“Oku malava ke ue’i e kaka’i ke nau fakalelei’i ‘enau ngaahi palopalemá ‘aki ha ki’i tokoni si’isi’i pē mei tu’a. ‘Oku tau ‘ilo’i he ‘ikai tatau ‘a e founga fakalelei’i ‘i he feitu’u kotoa pē, ka ‘oku tau ‘ilo ‘e lava ke faka’aonga’i ‘a e ngaahi tefito’i mo’oni tefitó.”

—SISITĀ REYNA I. ABURTO

Tokoni Ua ‘i he Kau Palesitenisi Lahi ‘o e Fine’ofá¹⁴

tokoni fakangāué ke ako’i ia. Na’á ne kau ‘i he polokalama kumi ngāué pea ma’u ha’ane ngāue ko ha tokotaha saienisi fa’u lōketi ‘i loto ‘i ha māhina ‘e ua.

Ko kinautolu ‘oku fefa’uhi mo e fakafe’ātungia ki he ngāué, ‘oku lava ke ma’u e fale’i ki he fakalalakaká ‘o fakafou ‘i he Kautaha Teseletí. ‘Oku tokoni’i ‘e he polokalamá ni ‘a e ni’ihi fakafou’ituituí ke nau fokotu’u ha ngaahi taumu’a pea mo fakapapau’i ha palani ke ma’u ‘a e ako mo e a’usia ‘oku fie ma’ú ke a’usia ai e ngaahi taumu’a ko iá. ‘Oku kau ‘i he polokalamá ‘a hono ako’i ‘o kinautolu ‘oku kaú pea nau ngāue ke ma’u ha a’usia mo’oni ‘o e mo’uí ‘i ha ngaahi falekoloa ‘o e Siasí.

KO HA TAUMU’A KE TOKONI

Hili hono fakatau atu ‘e Maikolo ‘ene pisinisi, na’á ne kei ngāue pē ki he pule fo’ou kae ‘oua kuo tukuange ia. Na’e ma’u ha’ane ngāue ‘e taha, ka na’e ‘ikai lelei e me’a kotoa, peá ne nofo mei ai.

Na’e fefa’uhi ‘a Maikolo mo ha loto-mafasia lahi pea na’e ‘ave ia ki he ‘iuniti mo’ui lelei fakae’atamaí ‘i he falemahaki fakalotofonuá. Na’e fale’i ia ‘e he’ene toketaá ke ne hū ki he polokalama akoako ngāue ‘i he Kautaha Teseletí. Na’e kamata ngāue ‘a Maikolo mo ha faifale’i fakalalakaka mo ha faiako ngāue. Na’á ne fai ha fale’i mo tokoni ‘i hono fokotu’u ha taumu’a ke ngāue fakafaifekau mo hono uaifí.

‘I he fakalau atu ‘a e taimí, na’e lava ke a’usia ‘e Maikolo ‘ene taumu’á, pea ‘okú na lolotonga ngāue fakafaifekau mo hono uaifí ‘i he Tempale Palmyra New York.

KO HONO FAKAMĀLOHIA E NGAahi VĀ FETU’UTAKI FAKAFĀMILÍ

‘I he kongá ‘o e polokalama loto vilitaki fakaelotó ‘i he 2021, na’e fakahoko ai ‘e he ‘Élia ‘Afilika Hihifó ha konifelenisi ‘i he ‘initaneti’ ma’á e kāingalotu kotoa pē na’e ui ko e “Fakatupulaki ‘o e Loto Vilitaki Fakaelotó ‘i he To’u Tupú.” Na’e kau ki ai ha finemui mo ‘ene fa’eé.

Kimu’a ‘i he konifelenisi, na’e ‘ikai lelei e vā ‘o e finemuí mo ‘ene fa’eé. Na’e faka’aonga’i ‘e he fa’eé ha ngaahi lea fefeka mo holoki mo’ui ki he’ene tama fefiné.

Hili e konifelenisi, na’e lipooti ange ‘e he finemuí, kuo fakalalakaka lahi e tō’onga ‘a ‘ene fa’eé kiate iá koe’uhí ko e ngaahi taukei ne ako’i ‘i he konifelenisi. Na’e hoko e liliu ko ‘eni ke tupulaki lahi ai e ongo’i mahu’inga’ia ‘a e finemuí ‘iate iá mo ‘ene loto falalá.

Kau Faifale‘i mo e Kau Tokoni ‘i he Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí

- Fakataha ‘a e Polokalama Fakaakeake mei he Ma‘unimaá ‘e 2,800 he uike, ‘i ha fonua ‘e 30 mo ha lea fakafonua ‘e 17
- Kakai ‘e toko 304,405 na‘e tokoní
- Ngaahi sēsini faifale‘i ‘e 189,994 ki he fāmilí, kulupú, fakafō‘ituituí, mo e nofomalí

‘Oku tokoni ‘a e **NGAAHI TOKONI ‘A E SIASÍ KI HE FĀMILÍ** ke tokangaekina ‘e he kau takí ‘a e ni‘ihi fakafō‘ituituí ‘oku faingata‘a‘ia fakasōsiale mo fakaelotó ‘aki hono ‘oange ha ngaahi ma‘u‘anga tokoni mo ha fale‘i.

Ko e taha ‘o e ngaahi me‘a mahu‘inga ‘oku tokanga taha ki ai ‘a e Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí ko e Polokalama Fakaakeake ‘a e Siasí mei he Ma‘unimaá (ARP), ‘a ia ‘oku ‘omi ai ha poupou mo ha feitu‘u malu ki ha taha pē ‘oku ngāue ke ikuna‘i ha tō‘onga

mālohi. ‘Oku fa‘u ‘a e polokalama ta‘e-totongí ‘aki ha ngaahi kulupu tokoni ‘oku muimui ‘i ha sitepu ‘e 12. ‘Oku fa‘u ‘a e polokalamá ‘i loto ‘i ha fa‘unga ‘oku fakatefito ‘i he ongoongoleléi ‘a ia ‘oku fehokotaki mo e Fakamo‘ui ko Sisū Kalaisi pea ‘ilo‘i ko Ia ‘a e ma‘u‘anga ‘o e faifakamo‘uí. ‘Oku tokoni‘i ‘a e Polokalama Fakaakeake mei he Ma‘unimaá ‘e he kau ngāue tokoni ARP ‘i he funga ‘o e māmaní, pea ‘oku talitali lelei ha taha pē—neongo pe ko e hā ‘enau tui fakalotú—ke kau atu ki ai.

Makehe mei he ngaahi tokoni ‘a e ARP, ‘oku ‘omi ‘e he Ngaahi Tokoni ki he Fāmilí ha fale‘i ki he kakai ‘i ha ngaahi tūkunga kehekehe. ‘Oku kau heni ‘a e kāingalotú, kau faifekaú, mo kinautolu ‘oku teuteu hoko ko e mātu‘á. ‘E lava ke talatalaifale ‘a e kau faifale‘i mo e kau taki ‘o e Siasí ki he founa lelei taha ke tokoni‘i ai ‘a e kāingalotu ‘i honau feitu‘ú. Te nau toe fakahoko foki mo ha ngaahi sēsini fale‘i ki he fāmilí, kulupú, mo e nofomalí.

KO HA LILIU ‘A E MO‘UÍ KI HE LELEÍ

Hili ha fefa‘uhi ‘a Sione* mo e ma‘unimā ‘e he ponokalafí ‘i ha ta‘u ‘e 50 ‘o ‘ikai ha fakalakalaka, na‘á ne kau atu ki ha fakataha ARP ko e feinga ke fakalelei‘i ‘ene tō‘onga ta‘e-mapule‘í. Na‘á ne pehē, na‘e liliu ‘ene mo‘uí ‘e he fakataha ARP. Na‘e tuku ‘e Sione ‘ene mo‘uí ki he ‘Eikí, ‘alu ki he ngaahi fakataha ARP, pea ngāue ke fakakakato ‘a e polokalama sitepu ‘e 12.

Lolotonga e kei ‘i he ngaahi fakataha ARP ‘a Sioné, na‘á ne ongo‘i ha holi ke ne hoko ko ha tokotaha

ngāue tokoni ‘i he polokalama ARP ke totongi fakafoki ‘a ia na‘á ne ma‘ú. Neongo e veiveiua ‘a Sioné, ka na‘á ne talaange ki he‘ene pīsope fekau‘aki mo ‘ene taumu‘á. Ne ‘ikai fuolua mei ai, kuó ne ma‘u ha fatongia ngāue tokoni. Kuó ne tokoni ‘i he polokalama ARP ‘i ha ta‘u ‘e fā, ‘a ia kuo faka‘atā ai ke ne hokohoko atu ‘i hono hala ‘o e liliú lolotonga ‘ene tokoni‘i e ni‘ihi kehé ke liliu ‘enau mo‘uí.

*Na‘e liliu ‘a e hingoá

Kautaha Teseletí

- Ngāue tokoni ha kaungā ngāue 'e toko 9,054
- pāuni 'e 58,981,915 e ngaahi koloa 'oku toe faka'aonga'í
- fa'u e ngaahi naunau fale 'e 39,835
- Kau faifekau tokoni 'e toko 137

'I HE 1938, na'e fokotu'u ai 'e he Siasí 'a e Kautaha Teseletí (DI) ko ha founa ke fakatupulaki e me'a 'e malava 'e he kakai 'oku nau fekumi lahi ange ki he mo'ui fakafalala pē kiate kitá.

Ke a'usia 'a e taumu'a ko 'ení, 'oku fakalele 'e he Kautaha Teseletí ha ngaahi falekoloa ma'ama'a 'e 45 'i he ngaahi siteiti 'e valu. 'Oku faka'atā 'e he ngaahi foakí mo e naunau fo'ou (na'e ngaohi 'i he Deseret Manufacturing) 'a e ni'ihi fakafo'ituitui ke nau fakatau mai ha ngaahi me'a mahu'inga 'i ha totongi ma'ama'a. 'E lava foki ke ma'u 'e kinautolu 'oku faingata'a'ia 'a ia 'oku fokotu'u ange 'e he kau pīsope ha vala mo ha ngaahi me'a faka'api mahu'inga 'o 'ikai totongi.

'Oku toe poupu'í 'e he DI 'a e mo'ui fakafalala pē kiate kitá 'o fakafou 'i he'ene polokalama ngāue ma'u'anga mo'ui. 'Oku tokoni 'a e polokalamá ni ki he ni'ihi fakafo'ituitui 'oku fefa'uhi mo e ngaahi fakafe'atungia ki he ngāue ma'u'anga mo'ui ke fakatupulaki ha ngaahi pōto'i ngāue, ma'u ha ako ki he mateuteu fakangāue, pea ma'u ha lelei mei hono ako'i 'i he ngāue, kae lava ke nau hoko atu ki ha ngaahi ngāue ma'u'anga mo'ui taimi lōloa.

'Oku foaki foki 'e he DI ha pa'anga tokoni fakakolo ke faka'atā 'a e ngaahi kautaha 'ikai fakatupu pa'anga kuo fakangofuá ke nau ma'u ha koloa ta'e-totongi ke faka'aonga'i 'i he ngaahi tukui kolo fakalotofonuá. 'I he 2021, na'e foaki ai 'e he DI ha pa'anga tokoni fakakolo pehē 'e 270.

Faka'osí, 'oku poupu'í 'e he DI 'a e ngaahi ngāue tokoni 'ofa fakaetangata fakaemāmani lahi 'a e Siasí 'o fakafou 'i he Senitā Tokoni 'Ofa Fakaetangatá, 'a ia 'oku fakafa'ahinga ai e ngaahi koloa 'oku 'ikai fakatau pea tufaki ki he feitu'u 'oku fiema'u lahi taha aí.

'Oku fakahoko 'e he kāingalotú mo e kau faifekau 'o e Siasí ha fatongia mahu'inga 'i he misiona 'o e DI. Makehe mei hono foaki 'o e ngaahi koloa ki honau ngaahi falekoloa DI fakalotofonuá, na'e ngāue tokoni 'a e kāingalotu 'o e Siasí mo e kau faifekau tokoni 'i ha houa 'e 122,841.

TOE HOKO 'O KAKATO

Na'e ngāue 'a Niila 'i he fefakatau'akí 'i he taimi na'e mole fakafokifā ai 'ene ngāue 'i Mā'asi 'o e 2020. Na'á ne ha'u ki he Kautaha Teseletí 'o kumi ngāue, ka na'á ne lau ia ko ha feau fakataimi pē 'o ha fiema'u. Ka neongo ia, 'i he fakalau atu 'a e taimí na'e fakatokanga'i 'e Niila 'a e liliu 'ene mo'ui 'i he'ene ngāue fo'ou.

Na'e pehē 'e Niila, "Na'e fakahaa'i mai 'e he ngāue 'i he Kautaha Teseletí 'a e founa ke fakakau ai e 'ofa 'a Kalaisí 'i he'eku ngāue faka'ahó. Na'á ku ako 'a e fa'a kākakí, faivelengá, loto-fakatōkilaló, faka'apa'apá, manava'ofá, kākakí, mo e anga faka'eieikí. Na'a nau fakahaofi ha tangata kafo, pea 'oku 'ikai ha lea fe'unga ki he lahi 'o e houna'ia 'e lava ke ma'u 'e ha taha ki he me'a ko iá."

‘Oku ‘oange ‘e he polokalama ngāue fakafaipekau ‘a e Siasí ki he kāingalotú ha faingamālie ke nau fai ai ha ngāue tokoni ‘oku ‘aongá—fakalotofonua pea ‘i he funga ‘o e māmani fakatou‘osi.

‘Oku ngāue fakataimi ‘a e kau faifekau ngāue tokoní ‘i ha māhina ‘e 6–24. ‘Oku nau fokotu‘utu‘u mo kau ‘i ha ngaahi ngāue tokoni ‘i honau ngaahi kolo fakalotofonua. ‘E toe lava foki ke ui ‘a e kau faifekau tokoni ke nau tokoni ‘i he ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata fakalotofonua.

‘Oku ngāue taimi kakato ‘a e kau faifekau malangá ‘i ha māhina ‘e 18–24, pea ‘e lava ke vahe kinautolu ke nau ngāue ‘i ha meimei feitu‘u pē ‘i he māmani. Neongo ‘oku tokanga taha ‘a e kau faifekau ko ‘ení ki hono ako‘i fekau‘aki mo e Fakamo‘uí, ka ‘oku nau kau foki ‘i he ngaahi ngāue tokoni ko ha kongá ‘o ‘enau ngāue fakafaipekau. ‘E toe lava foki ke ui kinautolu ke nau tokoni ‘i he ngaahi ngāue tokoni fakavavevave ‘i he ngaahi feitu‘u kuo vahe kinautolu ki aí.

Kau Faifekau Ngāue Tokoní mo Malangá

“**I HE‘EMAU HOKO KO E KAU FAIFEKAÚ**, ‘oku mau sai‘ia ma‘u pē ke ma‘u ha ngaahi faingamālie ke ngāue tokoni koe‘uhí he ‘oku faka‘atā ai ke mau tokoni ki he ní‘ihi kehé ‘o hangē ko ia ne fakahoko ‘e Kalaisí,” ko e lea ia ‘a Sisitā Makueni, ko ha faifekau taimi kakato ‘oku ngāue ‘i Nu‘u Sila.¹⁵

‘I he 2021, na‘e lava ke kau atu ‘a Sisitā Makueni ki ha ngaahi ngāue tokoni lahi ko ha kongá ‘o ‘ene ngāue fakafaipekau—kau ai ha faingamālie ke tokoni ‘i hono fakafonu ha koniteina uta koloa ‘aki ha ‘ū pepa ako mo ha naunau fale. Na‘e fakafolau atu e ngaahi me‘á ni ki he kau ako ‘i Fisí, ‘a ia ne maumau‘i ai ‘e ha saikolone ha ngaahi ‘apiako lahi.

‘OKU FA‘A UI E KAU FAIFEKAÚ ke nau tokoni ‘i he ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangatá ‘i he ngaahi feitu‘u kuo vahe kinautolu ki aí. Hangē ko ‘ení, ‘i Melipoane, ‘Aositelēlia, na‘e ngāue fakataha e kau faifekau ke fakahifo mo fokotu‘utu‘u ha ngaahi me‘a‘ofa Kilisimasi na‘e foaki ki he ngaahi fāmilí faingata‘a‘iá. Ko e me‘a tatau pē, na‘e tokoni ‘a e kau faifekau ‘i Keipi Veatí ke ‘ave ha ‘ū kato me‘akai ki ha ngaahi fāmilí fiekaia ‘e 70.

‘E lava foki ke tokoni ki he **NGAAHI NGĀUE FAKALOTOFONUA KI HE KOLÓ** ‘i he kau atu ki ai ‘a e kau faifekau. ‘I Kwatemala Sití, na‘e kau atu ‘a e kau faifekau ki he polokalama “Pintemos la 8ª calle” ‘a ia na‘a nau vali ai ‘a e ngaahi tafa‘aki ki hala ‘o e falé ko ha kongá ‘o e polokalama fakalelei‘i ‘o e feitu‘u fakapule‘angá. Lolotonga iá ‘i Kuamú, na‘e femo‘uekina ‘a e kau faifekau ‘i he fakama‘a fakauiké ke tokoni ki hono fakamatamatalelei‘i ‘o e ‘ātakaí.

‘I HE TAIMI ‘o e ngaahi fakatamaki fakanatulá mo e ngaahi me‘a fakatu‘upakē kehé, ‘oku foaki ‘e he kau faifekau ngāue tokoni mo malanga fakalotofonua honau taimí mo e iví ke tokoni‘i ‘a kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá. Hangē ko ‘ení, na‘e hoko ha tāfea lahi ‘i he 2021 ‘i he ngaahi feitu‘u ‘o Siamane, Pelisiume, Netaleni, Lakisemipeki, mo

*“E lava ke tau ako ha
me’a lahi mei he ngaahi
ola faka’ofó’ofa ne ma’u
mei hono faka’aonga’i
‘o e ngaahi tefito’i
mo’oni faingofua
‘o e ongoongoleléi.”*

—ELETĀ GARY E. STEVENSON
Kōlomu ‘o e Kau ‘Aposetolo ‘e Toko
Hongofulu Mā Uá¹⁶

Suisalani. ‘I ha ngaahi ‘aho si’i mei ai, ne laka hake ‘i he kau faifekau ‘e toko 60 ne vahe ki he ngaahi feitu’u ne uesiá, ‘a ia ne nau fakafa’ahinga ai ‘a e ngaahi koloa ne foakí pea fakama’a e pelepelá mo e vevé mei he ngaahi ‘apí mo e ngaahi ‘apiakó. ‘I he ngaahi māhina si’i hono hokó, na’e ngāue tokoni ‘a e kau faifekau ‘i ha houa ngāue ‘e 12,000 tupu, ‘o iku ai ki hono ui kinautolu ‘e ha kakai fakalotofonua tokolahi ko e “Engel unterwegs”—ko e kau ‘āngelo ‘i he halá.

‘OKU FOAKI FOKI ‘E HE KAU FAIFEKAÚ honau taimí ke tokoni ‘i he ngaahi polokalama tokoni ‘ofa fakaetangatá ‘i honau ngaahi feitu’ú. ‘I ‘Okatopá, ne kau atu ha kau faifekau ‘e toko 182 ki ha ‘aho huhu malu’i ‘i Puepilā ‘i Mekisikou. Na’a nau tufa ha ngaahi hina fanofano, fakahinohino’i ‘a e kakaí, mo tali ha ngaahi fehu’i. Tupu mei he ‘enau ngaahi ngāué, na’e lava ai ha kakai lalahi ‘e toko 110,000 tupu ‘o ma’u ‘enau huhu malu’i COVID-19.

Na’e pehē ‘e **ELETĀ MOALANI**, ko ha faifekau na’e ngāue ‘i he Misiona Puebla North, “Oku mau tui ko e taimi ‘oku mau tauhi ai ki he ni’ihi kehé, ‘oku mau tauhi ki he ‘Otuá. ‘Oku mau tui ko e ngaahi tokoua kinautolu ‘i he tuí, ‘o e fāmili ‘o e ‘Otuá, pea ko ia ‘oku mahu’inga ‘a e ngāue tokoní ki he’emau tuí.”¹⁷

'Olungá: 'Oku ngāue 'a e Tokoni ki he Liliú 'a e Siasí mo kinautolu 'oku fie ma'u tokoni ki he ngaahi fiema'u kehekehé, hangē ko e kumi ngāue mo e ma'u e ngaahi ma'u'anga tokoni fakalotofonú.

Ngaahi Tokoni ki he Liliú

- Na'e tokoni'i ha ni'ihiki fakafo'ituitui mo ha ngaahi fāmilī 'e toko 5,000 'o fakafou 'i he pa'anga 'aukaí pe ngaahi 'ota 'a e pispó
- Houa 'e 29,000 tupu 'o e ngāue fakafaifekau

'Oku tokanga taha 'a e **KAU NGĀUE TAIMI KAKATÓ MO E KAU FAIFEKAU NGĀUE TOKONI** 'i he ngaahi 'ōfisi Tokoni ki he Liliú 'a e Siasí ki hono 'oatu ha tokoni fakatu'asino, faka'atamai, mo fakalaumālie ki ha ni'ihiki fakafo'ituitui tokolahi—kau ai 'a kinautolu ne mavahe mei he ngaahi fale fakatonutonú, kakai fefine ne fakahaofi mei hono fakatau atú, kau sōtia mālōlō, mo e ni'ihiki fakafo'ituitui ne toki hiki maí, hola mei honau fonua tupu'angá, pe 'ikai ha 'apí.

'Oku fakalele 'a e Ngaahi Tokoni ki he Liliú 'i ha feitu'u 'e fitu 'i he 'Tunaiteti Siteiti' 'i ha tokoni mei ha kau faifekau tokoni 'e toko 131. 'E toe tokoni foki 'a e kāingalotu 'o e Siasí 'i he ngaahi ngāue ko 'enī 'o fakafou 'i he ngaahi tu'unga fakatakimu'a 'o e lakanga fakataula'eiki mo e Fine'ofá, ngaahi uiui' fakafaifekau, pea mo e ngaahi uiui' fakauoti

mo fakakoló. 'Oku fengāue'aki 'a e kau ngāue tokoni ko 'enī mo e ngaahi kautaha 'a e koló mo e ngaahi ngāue kehe 'a e Siasí (hangē ko e Kautaha Teseletí mo e Tokoni ki he Fāmilí) ke tokoni'i 'a kinautolu 'oku faingata'a'ia ke nau ma'u 'a e ngaahi ma'u'anga tokoni 'e lava 'o tokoni lelei taha kiate kinautolú.

Ko e meimei vaheua 'e taha 'o kinautolu na'e tokoni'i 'i he 2021 na'e 'ikai ko ha kau mēmipa kinautolu 'o e Siasí. 'Oku faka'ai'ai e ngaahi feinga ko 'enī 'e he ngaahi akonaki 'a Sisū Kalaisí ke tokoni'i 'a kinautolu 'oku faingata'a'ia, tokanga'i e tokotahá, pea 'ofa 'i hotau kaungā'apí 'o hangē pē ko kitautolú.

'Oku fakahaa'i kiate kinautolu 'oku nau ma'u e tokoni 'oku 'ofa'i kinautolu ko e fānau 'a e 'Otuá, 'oange ha ngaahi ma'u'anga tokoni ke tokoni ke nau ikuna'i 'a e ngaahi fakafe'atungia ki he'enau fakalalakaká, pea fakahinohino'i 'i he mahu'inga 'o e tokoni ki he ni'ihiki kehé. Neongo ko e tefito'i taumu'a 'e taha 'o e Ngaahi Tokoni ki he Liliú ke tokoni'i 'a e fakafo'ituitui ke nau mo'ui fakafalala pē kiate kinautolu, ka 'oku mahu'inga tatau pē ke malava 'a e ni'ihiki fakafo'ituitui 'o ikuna'i 'a e masiva fakalaumālie. Ko hono mo'oní, 'okú na fepikitai.

KO HONO UTU E NGAHI TĀPUAKI 'O E MO'UI FAKAFALALA PĒ KIATE KITÁ

'I hono tukuange 'o Kali mei he fale fakapōpulá hili ha ta'u 'e 25, na'e fakafekau'aki ia 'e he'ene palesiteni fakakoló ki he 'ōfisi 'o e Tokoni ki he Liliú. Na'e fakapapau'i 'e he Tokoni ki he Liliú na'e ma'u 'e Kali e ngaahi fiema'u mahu'ingá hangē ko e me'akai, vala, mo e fefononga'aki, 'a ia na'e tokoni ke toe hoko atu 'ene mo'ui. Ka 'i he tokosi'i 'a e ni'ihiki ne 'ofa ai 'a Kalí, na'á ne fiema'u foki ha poupuu ke ne ma'u 'a e fiefiá, 'amanaki lelei, mo e taumu'a.

Na'e ako'i 'a Kali 'e he kau ngāue tokoni 'i he Tokoni ki he Liliú ki he mālohi 'o e Fakamo'ui, 'o tokoni'i ia ke ne fakatokanga'i hono mahu'ingá mo e me'a te ne malavá. Na'a nau tokoni'i foki ia ke ma'u ha'ane ngāue ma'u'anga mo'ui. Talu mei ai kuó ne fekumi ki ha ngaahi faingamālie ke tokoni'i 'a kinautolu 'i he ngaahi tūkunga tatau, 'o tokoni'i ha kau tangata 'e toko tolu kehe na'a nau ngāue pōpula fakataha ke ma'u ha'anau ngāue ma'u'anga mo'ui mo ma'u ha 'amanaki lelei.

Tokoni Fakaemāmani Lahí

“Oku fie ma‘u e lahi taha ‘o e ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ke ikuna‘i ‘aki hano fakatahataha‘i mo tokangaekina e ngaahi ma‘u‘anga tokoni fakafō‘ituituí ‘i ha tu‘unga fakalūkufua. ‘Oku fakahoko ‘eni ‘e he Siasi kuo fakafoki maí ‘aki ‘ene ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata fakaemāmani lahi.”

PALESITENI DALLIN H. OAKS, TOKONI ‘ULUAKI ‘I HE KAU PALESITENISI ‘ULUAKÍ¹⁸

Me'akaí mo e Me'atokoni Fakatupu Mo'ui Leleí

- Ngaahi ngāue 'e 104 ke fakapapau'i 'oku 'i ai e me'akai 'i he funga 'o e māmaní
- uesia e ngaahi fonua 'e 18

'Oku tui 'a e **SIASI 'O SĪSŪ KALAISI 'O E KAU MĀ'ONI'ONI 'I HE NGAAHI 'AHO KIMUI NÍ** 'oku totonu ke lava 'e he tokotaha kotoa pē 'o ma'u ha me'akai fakatupu mo'ui lelei. 'I he tokoni 'a e ngaahi foaki mei he kāingalotú, 'oku ngāue 'a e Siasí ke fakapapau'i 'oku 'i ai ha me'akai mo e me'akai fakatupu mo'ui lelei ma'á e tukui kolo 'i he funga 'o e māmaní ke fakalelei'i 'enau mo'ui lelei fakalūkufuá mo e tu'unga lelei 'o e mo'ui.

Kapau 'oku 'ikai malava ke ma'u ha me'akai kehekehe mo mo'ui lelei, 'oku poupu'u'i e ni'ihī fakafō'ituitui ke nau tō e fua'i'akaú, vesitapoló, mo e kēlení. 'I he ako ke tokonaki ha me'akai ma'ata mo e fāmilí, 'oku 'omi ai ha ongo'i lavame'a pea lava ke ma'u ha ngaahi monū'ia fakamo'ui lelei ki he ngaahi to'u tangata ka hoko maí.

'I he fengāue'aki fakataha mo e ngaahi kulupu kehe hangē ko e Tokanga Fakaemāmani Lahí (Concern Worldwide), Ngaahi Tokoni 'a e Katoliká (Catholic Relief Services), mo e UNICEF USA, na'e tokoni 'a e Siasí ke fakahoko ha ngaahi ngāue 'e 104 ke 'i ai ha me'akai 'i he funga 'o e māmaní 'i he 2021. Na'e ako'i ki he ni'ihī fakafō'ituitui mo e ngaahi fāmilí 'a e ngaahi founga ngoue kuo fakalelei'i 'a ia 'e fakalahi ai e me'akai 'i honau tukui koló hili ha taimi fuoloa mei he 'osi 'a e ngaahi ngāue.

Hangē ko 'ení, kuo 'aonga lahi kia 'Ēpalahame 'a e ngaahi ako na'e fakahoko 'o fakafou 'i ha ngāue na'e fakahoko 'o fakafou 'i he Tokanga Fakaemāmani Lahí. Na'e lava ke ako 'e 'Ēpalahame ko ha tangata ngoue vesitapolo 'i Laipilia, na'á ne ako ai ha ngaahi taukei fakatekinikale 'a ia na'e tokoni ke ne ma'u ha tupu lahi mei he ngoué. Makehe mei he'ene lava 'o fafanga hono fāmilí, 'okú ne toe lava he taimí ni

ke fakatau atu e hulu 'o 'ene ngoué ki ha ni'ihī kehe 'i hono koló. Ko e faama 'a 'Ēpalahamé ko e taha ia 'o e ngaahi faama fakafāmilí iiki 'e 31,262 'oku tokoni'i 'e he ngaahi ngāue 'a e Siasí 'i he ta'u ní.

'Oku toe tokoni foki 'a e Siasí ki ha ngaahi ngāue 'e tokoni kiate kinautolu 'oku kau ke nau ako 'a e ngaahi tefito'i mo'oni mahu'ingá mo e ngaahi founga ki he me'akai fakatupu mo'ui lelei. Hangē ko 'ení, na'e ngāue 'a e Siasí mo ha ngaahi kautaha tokoni 'ofa kehe ke tufaki ha ki'i "Lucky Iron Fish" ke fakafepaki'i 'aki e si'isi'i 'a e 'aioné 'i he fa'éé 'i Penini mo Senekali. 'Oku tukuange 'e he ki'i ika ukamea 'inisi 'e ua ko 'ení ha milikalami 'aione 'e ono ki he valu ki ha fa'ahinga vai pē 'i he taimi 'oku haka aí, pea 'oku toutou faka'aonga'i ia 'i ha ngaahi ta'u lahi. 'I he ngāue ko 'ení, na'e lava ai 'e he Siasí 'o foaki ha Lucky Iron Fish fe'unga ke fakavia 'aki ha me'atokoni 'e 5 miliona tupu.

"Oku mahulu hake 'eni 'i ha vā fetu'utaki 'i he vaha'a 'o ha ongo kautaha tokoni 'ofa, ko ha vā fetu'utaki ia 'i he vaha'a 'o e tukui kolo 'o e tui 'oku fakatapui ke tokoni ki hotau kāingá fakaemāmani lahi."

—SEAN CALLAHAN
Palesiteni mo e CEO 'o e Catholic Relief Services¹⁹

© 2021, Lucky Iron Fish Enterprises (LIFE)

KO E NGĀUE NGOUE FUA'I'AKAU 'A E AKÓ

'I Kikisatané, na'e fengāue'aki fakataha 'a e Siasí mo e Mercy Corps ke tokoni'i ha ngaahi 'apiako lahi ke tō mo tauhi ha ngaahi ngoue fua'i'akau, ko e tefito'i taumu'á ke 'i ai ha fua'i'akau fo'ou ki he ngaahi fiema'u me'atokoni 'a e fānaú. 'I he 2021, na'e fakapa'anga 'e he Siasí hono tō ha 'ulu'akau 'e 2,102 'i ha ngaahi 'apiako kehe 'e 20. Na'e a'u ai e tokolahi fakakātoa 'o e ngaahi 'apiako ne kau ki aí 'o 155, 'o 'aonga ki ha fānau ako 'e toko 3,000 tupu.

'Oku fakatau atu ha fa'hinga fua'i'akau pē 'oku 'ikai faka'aonga'i 'e he kau akó mo e kau ngāué ke tānaki ha pa'anga ke tokoni ki he ngaahi ma'u me'atokoni fakaakó. 'I Nōvema 2021, na'e 'ilo ai 'i hano vakai'i 'e he Mercy Corps ko e tu'unga fakalūkufua 'o e mo'ui 'a e 'ulu'akaú ko e 95%, koe'uhí ko e ngāue fisifisimu'a 'a e ngaahi 'apiakó ke tokanga'i e ngaahi ngoue fua'i'akau.

KO HONO TOKONI'I E FĀNAU 'OKU FASI-MANAVÁ

'I he māhina 18 'a Kapisai 'o Siela Leoné, na'á ne faingata'a'ia 'i he fasimanava lahi mo e ngaahi palopalema fakaemo'ui lelei kehe pea na'e fakatokoto ia 'i falemahaki 'i ha māhina 'e ua. Mālō mo e tokoni ne fakahoko 'e he Siasí mo e UNICEF USA, na'e lava ai ke a'u 'a Kapisai ki he mamafa na'e fie ma'u ke hoko atu 'aki 'ene mo'ui.

Ka ko e 'uluaki sitepú pē 'eni, he 'e makatu'unga e fakalalakaka fakatu'asino mo faka'atamai 'a Kapisai 'i he kaha'ú 'i he hokohoko atu 'ene ma'u e me'akai fakatupu mo'ui lelei. 'I he kau atu 'a e fa'ē 'a Kapisai ki ha kulupu tokoni ki he founa hono faka'aonga'i 'o e me'akai fakalotofonuá ke fafanga 'aki e fānaú, na'á ne ako ai e founa ke fafanga'i fe'unga ai 'ene fānaú pea hoko foki ko ha "'amipasitoa ki he me'akai fakatupu mo'ui lelei" ke ako'i e ngaahi taukei tatau ki he ngaahi fa'ē kehe 'i hono koló.

Koe'uhí ko e ngāue fakataha 'a e Siasí mo e UNICEF USA 'i he 2021, 'oku fakafuofua ki ha fānau 'e toko 1,500 nai 'i he Vahefonua Moiamipa 'o Siela Leoné kuo nau fakaakeake faka'aufuli hili hono faito'o kinautolu 'i he fasimanavá.

© DIGREP

Vai Ma'á mo e Ma'á

- Tokoni'i ha kakai 'e toko 1.74 miliona
- Kamata'i ha ngaahi ngāue 'i he ngaahi fonua 'e 47
- Ngaahi ngāue 'e 114 ki he vai ma'á mo e ma'á

Kuo hoko e **VAI MA'Á** ko ha tefito'i me'a ne tokanga taha ki ai e Siasi 'o Sisū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní 'i he ngaahi ta'u lahi. 'Oku mahu'inga hono ma'u ha vai inu 'oku tokanga'i lelei mo e ngaahi tokoni ki he ma'á ki he tu'unga lelei 'o e mo'u'i pea 'omi ai ha fakava'e ma'á e ngaahi fāmilī mo e tukui koló

'Oku toe faka'ai'ai 'e he vai ma'á 'a e fakalalakaka fakatāutahā 'aki hono fakatupulaki 'o e mo'u'i lelei, tauhi e fānaú mo e to'u tupú 'i he akó, mo faka'atā 'a e ni'ihī fakafo'ituituí ke nau mo'u'i fakafalala pē kiate kinautolu.

Neongo 'e lava ke tokoni 'a e kau faifekau uelofeá 'i he ngaahi ngāue ki hono tufa ha vai ma'a 'i he funga 'o e māmaní, ka ko e lahi taha 'o e ngaahi ngāue 'oku 'ikai fie ma'u pe fakakau fakahangatonu ai e kāingalotu 'o e Siasi. Ka 'oku faka'aonga'i 'e he Siasi 'a e ngaahi foaki mei he kāingalotú ke ngāue mo ha ngaahi kautaha 'oku 'i ai 'enau founa fakalūkufua ki hono fakaivia e vai ma'á mo e ngaahi founa ki he ma'á. Ko e lahi taha 'o e ngaahi kautahā ni ko e konga ia 'o e 'Asenita ki he Liliú—ko ha fengāue'aki 'a ha ngaahi kulupu mahu'inga 'oku nau tukupā ke fakaivia 'a e ngaahi ma'u'anga vai.

Ko e taumu'a 'a e Siasi ke 'oange ki he tukui koló ha vai ma'a, 'oku nofotaha ia ki he mā'oni'oni, taumu'a, mo e mahu'inga 'o e mo'u'i. 'Ikai ngata aí, 'oku ngāue 'a e Siasi ke fakapapau'i 'oku lava 'o hokohoko atu 'aki hono ako'i e tukui kolo fakalotofonuá ki he ngaahi founa lelei taha ki he haisiní mo e ma'á, pea pehē ki hono tauhi 'o 'enau ngaahi ma'u'anga vai.

'I he 'uhinga ko 'ení, na'e fakakakato ai 'e he Siasi ha ngaahi ngāue tu'ukimu'a ki he vai 'i he 2021, kau ai ha fengāue'aki mo e Vai ma'á e Kakaí (Water for People) ke fokotu'u pe fakalelei'i ha ngaahi ma'u'anga vai fakaako mo fakakolo 'e nima 'i he ngaahi kolo 'o Sinitaá, Seni 'Anitoniō ti Kōtesí, mo 'Ele Nikoloto, Honitūlasí. Na'e fakalelei'i 'i he ngāue ni 'a e ma'u'anga vai ma'á e fānau ako mo e kau faiako 'e toko 231, pea pehē ki ha kakai 'e toko 936 'i he koló.

Na'e toe poupou'i foki 'e he Siasi ha ngāue vai 'i Mali 'o fengāue'aki mo e TokoniVai (WaterAid). Na'e 'omi 'i he ngāue ha ngaahi falemālōlō ponu fo'ou 'e 11 'i he ngaahi 'apiakó mo e ngaahi falemahakí. 'Ikai ngata aí, ka na'e fokotu'u ha ma'u'anga vai 'i ha kiliniki fakalotofonua, fakataha mo ha misini afi ke faka'auha ai e veve fakafaito'ó. Na'e tānaki atu ha fale fō ki ha uooti 'o e kau fā'elē, pea na'e ako'i ha ongo kōmiti pule 'o e akó mo ha kautaha mo'u'i lelei fakakolo 'e taha ki he founa hono tauhi 'o e ngaahi fale ma'á. Ko hono fakakātoá, na'e a'u e ngāue ki ha kakai 'e toko 5,300 tupu.

“I he'etau fakafenāpasi 'etau ngāue fakaetauhí kia Sisū Kalaisí, 'oku mahu'inga ke manatu'i na'e mahulu ange 'Ene feinga ke 'ofeina, poupou'i, tokoni'i mo faitāpuekiná, 'o laka ia 'i hono feau 'o e fiema'u vivili. . . . Na'e mahulu hake 'a e me'a ia na'á Ne fie ma'u ke faí, 'i hono tokangaekina pē 'o e fiema'u vivili.”

—PISOPE W. CHRISTOPHER WADDELL
Tokoni 'Uluaki 'i he Kau Pīsopeleiki Pulé²⁰

VAI MA'A 'I HE PULE'ANGA NAVAHO

Ko e peseti 'e tolungofulu 'o e ngaahi fābili Navahó 'oku nau mo'ui 'o 'ikai lava ke nau ma'u 'a e vai. Ke tokanga'i e palopalemá ni, na'e ngāue 'a e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní mo e Ha'a Navahó (Navajo Tribe) 'i he 2021 ke 'omi ha vai ma'a ki he Pule'anga Navahó. Na'e fakahoko 'eni 'i ha hoa ngāue mo e DigDeep, ko ha kautaha 'ikai fakatupu pa'anga.

Kuo ngāue fakataha 'a e DigDeep, Siasí, mo e Ha'a Navahó lolotonga e mahaki faka'auha COVID-19 ke tufa 'a e vai 'i ha tangikē vai kālani 'e 275, 'o 'utu ma'u pē 'e he ngaahi loli vai. 'I he'ene a'u mai ki he 'aho ní, kuo 'aonga 'a e ngāue ki ha ní'hi fakafo'ituitui 'e toko 700 tupu 'i Niu Mekisikou, 'lutā, mo 'Alesona.

'I kai ngata aí, ka na'e nofotaha 'a e Ngāue Vai 'a Navahó 'i he ngaahi founa ke tufaki ai 'a e vai mo e palamá ki he ní'hi tu'u laveangofua tahá—kau ai 'a e kau toulekeleka Navahó. A'u mai ki he 'aho ní, kuo 'osi fokotu'u 'a e vai faka'api ko 'eni 'i ha 'api fābili 'e 20.

KO HONO TOE HOKO E VAI 'I HONITŪLASÍ

'I he taimi na'e tō ai ha ongo matangi fakatalopiki 'i Honitūlasi 'i he 2020, na'e faka'auha ai 'a e ma'u'anga vai 'i he kolo ko Kōtonisiló. Ko hono olá, na'e pau ke 'utu vai 'a Pesi mo ha toko laungeau kehe mei ha kí'i vaitafe 'o 'ave ki honau ngaahi 'apí. Na'e mātu'aki faingata'a 'eni he na'e hoko ia lolotonga e mahaki faka'auha COVID-19.

Ko e talí, na'e ngāue 'a e kau mēmipa 'o e koló mo ha kau ngāue fakatekinikale mei he Vai ma'á e Kakaí ke tokoni'i e ngaahi ngāue ki hono toe hoko e vai. Na'e tokoni'i 'e he Siasí 'a e ngaahi ngāue ko 'eni, pea na'e faifai 'o toe hoko 'a e vai ki Kōtonisilo.

'Oku kau 'a Pesi he taimi ni 'i he kakai 'e toko 3,000 tupu kuo nau ma'u ha vai malu ke malu 'i 'enau mo'ui leleí mo fufulu 'enau me'akaí. 'I hono a'usia 'e Pesi ha taimi ne 'ikai ma'u ai ha vai ma'á, 'oku tautautefito 'ene hounga'ia 'iate kinautolu na'a nau toe hoko 'a e vai 'i hono koló mo taki 'i he ngaahi polokalama vai ma'a 'i he funga 'o e māmaní.

© DIGDEEP

© DIGDEEP

Akó

- Na'e tokoni'i ha fānau ako 'e toko 600,000 tupu
- Na'e foaki ha 'ū tohi mo e naunau fakaako ki he kau ako 'e toko 7,740
- Foaki e naunau lokiako ki he fānau ako 'e toko 6,998
- Ako mei 'api ha fānau ako 'e toko 2,400

‘Oku poupou’i ‘a e ngeia ‘o e fa’ahinga kotoa ‘o e tangatá mo ‘omi e ni’ihi fakafō’ituituí ke nau ofi ange ki he ‘Otuá **‘I HONO MA’U HA AKO LELEÍ.** ‘Oku ako’i kitautolu ‘e he ngaahi folofolá ke hokohoko atu ‘a e akó—ke “fekumi ki he ‘iló, ‘io, ‘i he ako pea ‘i he tui foki” (Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 88:118). ‘Ikai ngata aí, ka ‘oku mau tui “ko e nāunau ‘o e ‘Otuá ko e ‘atamai poto, pe, ko hono ‘ai ‘e tahá, ko e maama mo e mo’oni” (Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 93:36).

‘Oku tokoni ‘a e polokalama nō Pa’anga Tokoni Fakaako Tu’uma’ú (PTFT) ki he kāingalotú ke nau totongi e ngaahi polokalama ako ‘e lava ke nau ma’u ai ha ngāue lelei ange pe kamata ha’anau pisinisi. ‘I he 2021, na’e ma’u ai ‘e ha kau PTFT fo’ou ‘e toko 2,282 ha nō ki he akó, ‘o lava ai ke nau kau atu ki ha ngaahi polokalama ako fakangāue ‘i ha ta’u ‘e ua. Na’e ‘osi ha toko 170 ‘o e ni’ihiko ‘ení ‘i he 2021, pea na’e ma’u ‘e he toko 177 ha ngāue lelei ange—ko e ni’ihi kimu’a pea nau toki ‘osi mei he akó. ‘I he 2021, na’e toe fakafaingamālie’i foki ‘a e polokalama nō PTFT kiate kinautolu ‘i he ngaahi fonua fo’ou ‘e fā: Puluniti, Kameloni, Lepupelika ‘o Kongokou, mo Luanitā.

‘Oku foaki ‘e he polokalama Sikolasipi Penisoní ha ngaahi sikolasipi ke tokoni’i ‘a kinautolu ‘oku nau ma’u ke ma’u ‘a e ako hili ‘a e ako mā’olungá ‘i he ngaahi mala’e fekau’aki mo e ngoué. ‘I he 2021, na’e foaki ha ngaahi sikolasipi ki he toko 237.

‘Oku fakalele foki ‘e he Siasí ‘a e BYU–Pathway Worldwide, ‘a ia ‘oku fengāue’aki lelei mo e ‘Univēsiti

Brigham Young–Idaho mo e Ensign College ke fakafaingamālie’i ange hono lava ‘o ma’u ha ako totongi ma’ama’a ‘i he ‘initaneti. ‘I he 2021, na’e tokoni’i ‘e he BYU–Pathway Worldwide ha fānau ako ‘e meimei toko 60,000 mei ha ngaahi fonua ‘e 180 tupu. ‘Oku laka hake ‘i he peseti ‘e 50 ‘o e fānau ako BYU–Pathway ‘oku nau ha’u mei he ngaahi fonua mavahe mei he ‘Iunaiteti Siteití pe Kānatá.

‘Oku lava ‘e he ni’ihi fakafō’ituituí ‘i he funga ‘o e māmaní, ‘o fakalahi ‘a e mo’ui fakafalala pē kiate kitá mo fakalahi e ngaahi faingamālie ‘i hono ako e lea faka-Pilitāniá ‘o fakafou ‘i he polokalama EnglishConnect ‘a e Siasí. ‘Oku fakahoko e ngaahi kalasi ‘i ha ngaahi fonua mo e ngaahi feitu’u kehekehe, kau ai ‘a Palāsila, Kōlea, Mekisikou, Siapani, ‘Otu Kalipiané, mo ‘Amelika Lotoloto.

‘Ikai ngata aí, ka ‘oku fakapa’anga ‘e he Siasí ha ngaahi polokalama fakaako ke tokoni’i e kakai ‘i he funga ‘o e māmaní ‘a ia ko e kau kumi hūfangá pe kuo nau tukuhausia. Ko e akó mo e ma’u’anga mo’ui ‘a e ongo founa tokoni kuo kole lahi taha ‘e he kakai ko ‘ení. ‘Oku kau ‘i he ngaahi ngāue ‘a hono fakalelei’i mo fakanaunau ‘o e ngaahi loki akó, tufa ha ngaahi naunau ako, mo e tokoni fakatekinolosia ke fakafaingofua’i ‘a e ako mei ‘api (hangē ko ia ‘i he lolotonga e mahaki faka’auha COVID-19).

“E lava ke toe lahi ange ‘etau fakahounga’i mo fiefia ‘i he ngaahi ngāue mo e faka’ofu’ofa ‘o e māmaní ‘oku tau ‘i aí, ‘i ha’atau ako ‘i hono kotoa ‘o ‘etau mo’ui.”

—PALESITENI DALLIN H. OAKS
Tokoni ‘Uluaki ‘i he Kau Palesitenisī ‘Uluakí²¹

‘I hono tokoni‘i e ngaahi ngāue fakaako ma‘á e ni‘ihi fakafo‘ituitui ko e kau kumi hūfangá, ‘oku ngāue ‘a e Siasí mo ha ngaahi kautaha fakaemāmani lahi, fakavahelahi, mo fakafonua. ‘Oku fakahoko ‘e he ngaahi kautaha mahu‘inga ko ‘ení ‘a e ngāue laine mu‘a ‘i he ‘apitangá pe ngaahi nofo‘angá, pea fa‘a fakahoko e ngāue ki hono tokanga‘í ‘e he kau faifekau mo e kau ngāue tokoni kehé.

‘Oku ‘i ai foki ha fatongia mahu‘inga ‘o e akó ‘i he konga lahi ‘o e ngaahi polokalama tokoni ‘ofa fakaetangata kehe ‘a e Siasí. ‘Oku fili ‘e he Siasí ha ngaahi ngāue ‘oku ‘ave ai ‘a e fakataukeí mo e akó ki he ‘ēlia ‘oku uesiá, kae lava ke pou pou‘i ‘a hono

ma‘ú ‘i ha taimi lōloa. ‘Oku fakapapau‘i heni ‘oku mateuteu ‘a e kau toketaá ke faka‘aonga‘i ha me‘angāue fo‘ou, ako‘i e tukui koló ke tokanga‘i ha ma‘u‘anga vai fo‘ou, ‘oku ‘ilo lahi ange ‘e he ni‘ihi fakafo‘ituitui ‘a e ngaahi ma‘u‘anga tokoni mo e ngaahi founa lelei taha ki honau feitu‘ú, mo ha ngaahi me‘a lahi ange.

‘Oku pou pou‘i ‘e he kāingalotu ‘i he funga ‘o e māmaní ‘a e ngaahi polokalama akó ‘o fakafou ‘i he ngāue tokoni mo e ngāue fakafaifekau. Na‘e tokoni e kau ngāue tokoni ko ‘ení ‘i ha meimei houa ngāue ‘e 10,000 ‘i he 2021.

NA'E LOTO FAKAPAPAU E KAU AKO SĪLIÁ KE NAU AKO

‘I he 2021, na‘e ngāue fakataha ‘a e Siasí mo e Susoá (Jusoor)—ko ha polokalama ako ma‘á e fānau mo e to‘u tupu Siliá. Na‘e fa‘u ‘i he ngāue ni ha polokalama ako ‘i he ‘initaneti na‘e ui ko e “Azima,” ‘a ia na‘e fakahingoa ki he fo‘i lea faka-‘Alepea ki he loto-fakapapaú.

‘Oku fakautuutu fakaemāmani lahi e palopalema hono ma‘u ko ia ‘o e tekinolosiá ki he ako ‘a e fānaú. ‘Oku mo‘oni ‘eni tautautefito ‘i he tukui kolo ‘o e kau kumi hūfangá, ‘a ia ko e vahe tolu pē ‘e ua ‘o e ngaahi fāmilí ‘oku ‘i ai ha‘anau telefoni smartphone ‘e taha. Na‘e ‘ilo ‘i he Susoá na‘e

tokolahi ha fānau ako ‘i he ngaahi nofo‘anga kumi hūfangá na‘e fakavavevave ke faka‘osi ‘enau ngāue fakaako mei ‘apí kae lava ke faka‘aonga‘i ‘e honau ngaahi tokouá mo e tuofāfiné ‘a e telefoní.

Na‘e fa‘u ‘e he Susoá ha ngaahi polokalama tokoni fakapa‘anga mo totongi ke faka‘aonga‘i ke tokoni ki he fānau ko ‘ení ke nau ma‘u ‘a e tekinolosiá ‘oku nau fie ma‘ú. ‘I he fehengahangai mo e ngaahi pole ‘o e ako ‘i ‘api lolotonga e mahaki faka‘auha COVID-19, na‘e fakalalaka lahi e kau ako ‘i he polokalama ‘Asimá ‘i he fiká, lea faka-‘Alepeá, mo e faka-Pilitāniá.

Mo'ui Leleí mo e Faingata'a'ia Fakaesinó

- Ngaahi ngāue ki he saliate teketeké 'e 135 'i ha ngaahi fonua mo e vahefonua 'e 57
- Ngaahi ngāue 'e 25 ki he ngaahi fa'eé mo e pēpē toki fā'ele'í 'i ha ngaahi fonua 'e 18
- Ngaahi ngāue ki he matá 'e 28 'i ha ngaahi fonua mo e vahefonua 'e 24
- Kemipeini 'e 7 ke fakangata 'a e ngaahi mahaki hangē ko e suká, polioó, mo e mīselé

LOLOTONGA E NGĀUE FAKAFAIFEKAU 'A KALAI SI 'I HE MĀMANÍ, na'á Ne tokanga'i makehe 'a kinautolu na'e faingata'a'ia fakaesinó, 'i ai honau ngaahi vaivaí, mo e ngaahi mahakí. 'Oku mau hokohoko atu e misiona ma'ongo'ongá ni he 'ahó ni 'o fakafou 'i he'etau ngāue ki he mo'ui leleí mo e faingata'a'ia fakaesinó 'i he funga 'o e māmaní.

'Oku nofotaha 'emau ngaahi ngāué 'i ha fa'ahinga 'e fā: tokanga'i 'o e matá, tokoni ki he saliate teketeké mo e fefononga'akí, tokangaekina 'o e fa'eé mo e pēpē toki fā'ele'í, mo e huhu malu'í. 'Oku ngāue 'a e Siasí mo e ngaahi potungāue mo'ui fakalotofonua mo e ngaahi kautaha kehé ke mahino lelei ange 'a e ngaahi fiema'ú mo fokotu'utu'u ha ngaahi founga ke fakalele'i 'aki. 'Oku mau fengāue'aki foki mo ha ngaahi kautaha falala'anga, hangē ko e CharityVision, Lions Club International Foundation, UNICEF USA, mo ha ni'ihī kehe.

'I hono fili 'a e ngaahi ngāué, 'oku fakamu'omu'a 'e he Siasí 'a e ngaahi polokalama 'oku iku ki ha ngaahi fakalalakala 'e taimi lōloá. 'Oku mau fakafuofua 'i e palani 'o e ngāue takitaha ke fakalele'i e tu'unga leleí mo hono pukepuke 'o e polokalama fakalotofonua ki he mo'ui leleí, kau ai e ngaahi palani ki hono fakahoko ma'u pē 'o e akó mo hono tokanga'i 'o e me'angāue. 'Oku totonu foki ke fenāpasi 'a e ngaahi ngāué mo e ngaahi palani tauhi fakafonua, fakamālohia e ngaahi

polokalama lolotongá, mo fakalele'i 'a e mateuteu ke tali ki he mafola 'a e ngaahi mahakí mo e ngaahi fiema'u fakavavevave kehé.

'Oku totonu foki ke kau 'i he ngaahi polokalama lavame'á 'a e 'ilo ki a'í mo e ngaahi ngāue fakaako 'oku fakataumu'a ke a'u ki he kakai 'oku 'ikai tokoni'i mo tokanga'i leleí. 'I he ngāue kotoa pē, 'oku mau fakahoko ha palani ki hono tokanga'i mo vakai'í ke 'ilo'i e ngaahi liliu 'oku fie ma'ú.

'Oku 'omi 'e he kāingalotu fakalotofonua 'o e Siasí, pea pehē ki he kau faifekau tokoni 'ofa fakatangata taimi kakato mo ngāue tokoní, ha tokoni mahu'inga 'i he ngaahi ngāue ko 'ení. 'Oku fakahoko 'e he kau ngāue tokoni ko 'ení 'a e ngaahi 'initaviú mo e ni'ihī 'oku tokoni'i ko ha kongá 'o e founga hono tokanga'i mo vakai'í. 'E lava foki e kāingalotu 'o e Siasí 'oku 'i ai ha'anau taukei pe 'ilo makehe 'o ngāue tokoni fakalotofonua ko ha kau fakataukei.

“Ko Sisū Kalaisi 'a e sīpinga haohaoa 'o e . . . 'ofa mo e tokoni ko iá. Lolotonga 'Ene ngāué, na'á Ne tokanga'i 'a e kau masivá, fakamo'ui 'a e mahakí pea mo e kuí.”

—'ELETĀ RONALD A. RASBAND

Kōlomu 'o e Kau 'Aposetolo e Toko Hongofulu Mā Uá²²

'I he tokoni 'a e kau ngāue tokoní, ngaahi potungāue mo'ui fakalotofonua, mo hono fokotu'u e ngaahi kautahá, na'e kau ai 'a e Siasí ki ha ngaahi polokalama tokoni ki he mo'ui leleí mo e faingata'a'ia fakaesino 'e meimei 200 'i he funga 'o e māmaní 'i he 2021.

'I Palakuaí, na'e ngāue 'a e Siasí mo e Fundación Solidaridad ke foaki ha ngaahi saliate teketeki ki ha kakai 'e meimei toko 900 ne tōtu'a 'enau faingata'a'ia

fakaesinó (hangē ko e mahaki teté). Na'e kau foki 'i he ngāue ni hono ako'i ha timi 'o ha kau toketā, kau faifakamālohisino, kau ngāue fakasōsiale, mo e kau ngāue fakatekinikale ki he founa hono faka'aonga'i 'o e salio teketeké mo e ngaahi me'angāue kehe ki he tangutú.

'I Mōsemipiiki, na'e fakapa'anga 'e he Siasí ha ngāue mo e Sightsavers ke fakahoko ha sivi mata 'e 35,000 tupu. Na'e toe fakapa'anga foki 'e he ngāue ni ha ngaahi tafa ki he matá 'e 1,500 mo e ngaahi kemipeini 'a ia na'e iku ke fakalelei'i ai 'a e malava ke 'ilo ki ai 'a e kakai 'oku faingata'a'ia fakaesinó.

'I Tāsikisitaní, na'e 'ave ai 'e he Siasí ha ngaahi me'angāue ke tokoni ki he pēpē toki fā'ele'i mo e fa'éé. Na'e toe ngāue foki 'a e kau mataotao ki he mo'ui lelei mo e Potungāue Mo'ui 'a Tākisitaní ke fakahoko ha ngaahi fakataha vitiō fakamāhina ke ako'i ha kau toketā, kau neesi, mo ha kau mā'uli

'e toko 1,000 'i he ngaahi tefito hangē ko e toto mā'olunga lolotonga e feitamá mo e pamu mānava e pēpē toki fā'ele'i.

'I Venesuelá, na'e ngāue 'a e Siasí mo e UNICEF USA ke foaki ha huhu malu'i ki he miselé, moó, lupelá, tipifiuliá (diphtheria), hamú, poliō, mo e fatafata vaivaí ki ha kakai fefine mo e fānau 'e toko 400,000 tupu. Na'e fakapa'anga foki 'e he Siasí 'a e ngaahi monomono mo e tauhi 'o e ngaahi tuku'anga huhu malu'i 'i ha fale tuku'anga koloa 'e tolu.

'I Malauí, na'e foaki 'e he Siasí ha pa'anga ki he tokoni ki he fanongó 'o fakafou 'i he DeafKidz International. 'Ikai ngata pē 'i he ngaahi kemipeini 'i he tukui koló, ka na'e fakanaunau mo ako'i 'i he ngāue 'a e kau ngāue ki he kiliniki fakalotofonuá mo e kau tokoni ki hono vakai'i e mo'ui lelei. Ko hono olá, na'e sivi 'a e fānau mo e kakai lalahi 'e toko 556 kuo uesia 'enau fanongó 'i he 2021.

© Himalayan Cataract Foundation

© Himalayan Cataract Foundation

KO HONO FAKAFAINGAMĀLIE'I ANGE 'A E MĀMANÍ

'Oku puke 'a 'Ēsela 'okú ne nofo 'i he 'Otu Filipainí, mo ha tūkunga 'a ia 'oku 'ikai hano louhi'inima mo e louhi'iva'e pea fakatou hanga ki he to'ohemá hono ongo va'é. 'I he'ene tupu haké, na'á ne fakatokanga'i foki na'e lōloa ange hono va'e to'omata'ú 'i hono va'e to'ohemá, 'o tupu ai ha fetōmokosi 'a e anga 'o 'ene lué. Na'e faifai pea fai 'e 'Ēsela 'a e fili faingata'a ke tu'usi hono va'e to'ohemá pea fetongi 'aki ha va'e loi.

'I he 2021, na'e ngāue 'a e Siasí mo ha ngaahi senitā fakafaito'o fakavahelahi lahi, ngaahi kautaha fakalotofonua, mo ha ngaahi kulupu hangē ko e Kau Toketā ki he Melinó (Physicians for Peace). 'I he ngaahi ngāue ko 'ení, na'e lava ai ke tufaki 'e he Siasí ha saliate teketeki 'e 982 mo ha ngaahi naunau tokoni 'e 335 'i he 'Otu Filipainí kotoa.

Fakafou 'i ha ngāue na'e fakapa'anga 'e he Siasí, na'e lava ai 'a 'Ēsela 'o ma'u hono va'e loí, 'o faingofua ange ai 'ene lué mo e tu'ú. 'E faka'atā ia 'i he'ene va'e loi fo'ou ke ne fefononga'aki lahi ange mo mo'ui fakafalala pē kiate ia 'i he'ene mo'uí.

FAKAMO'UI HILI E TA'U 'E NIMA 'O E KUÍ

Na'e fifili 'a Halima, ko ha tokotaha Tanisania, pe te ne toe tau'atāina nai hili ha'ane kui 'i ha ta'u 'e nima ko e tupu mei ha ngaahi tafa ki hono matá.

Na'e pehē 'e Halima, "'Oku ou toe fie tau'atāina. Na'á ku tau'atāina 'i he kotoa 'o 'eku mo'uí, ka ko e taimi ní 'oku ou ongo'i 'oku 'ikai ha 'aonga."²³ Na'á ne fakafalala ki hono 'ilamutú ke tokanga'i taimi kakato ia, 'a ia na'e fie ma'u ai ke toloi e ako hono 'ilamutú.

Me'amālié, he na'e lava pē 'o faito'o e mata 'o Halimá. Fakafou 'i ha ngāue na'e fakalele 'e he Siasí 'o fakahoko 'e he CharityVision, na'e lava 'o tafa hono matá ke ne toe lava 'o sio. Ko e toko taha ia 'i he toko lauiafe ne mau tokoni'i 'i he 2021 ke toe tau'atāina mo fakalelei'i honau tu'unga lelei 'i he mo'uí.

'Oku ongo'i tau'atāina 'a Halima mei he'ene ngaahi mafasiá peá ne toe tau'atāina 'i he'ene toe lava 'o sió. 'Okú ne hounga'ia 'i he lava hono 'ilamutú he taimí ni 'o foki ki he akó.

Tokoni 'i ha Me'a Fakatu'upakē

“Kuo fakamālohia 'e he'emaui ngaahi ngāue tokoni fakatahá 'a 'emaui tokoni fakaemāmani lahi ki he fakatamaki fakatu'upakē pea tokoni'i ai ha lauimiliona he funga 'o e māmaní.”

MICHAEL KRUGER, PALESITENI 'O E ADVENTIST DEVELOPMENT AND RELIEF AGENCY (ADRA)

'Olungá: Hili 'a e Afā ko 'Aitá, na'e faka'aonga'i 'e he kau ngāue tokoni 'i he koló, kau ai 'a e kau mēmipa 'o e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní, 'a 'enau 'aho mālōlō Labor Holiday 'i he faka'osinga 'o e uiké ki he fakama'á.

Tokoni 'i ha Me'a Fakatu'upakē

- Ngaahi ngāue tokoni ki he ngaahi me'a fakatu'upakē 'e 199 'i ha ngaahi fonua mo e vahefonua 'e 61
- Ngaahi ngāue COVID-19 'e 585 'i he ngaahi fonua mo e vahefonua 'e 76
- Tufaki ha huhu malu'i 'e taha piliona

'OKU FAKAMU'OMU'A 'E HE SIASÍ 'a e tali ki he ngaahi fakatamaki fakaenatulá mo e ngaahi me'a fakatu'upakē kehe 'i he funga 'o e māmaní. 'I he 2021, na'e fakahoko 'e he Siasí ha ngaahi ngāue tokoni fakatu'upakē 'e laungeau 'i ha meimei fonua 'e 100. Na'e fakafou 'i he ngaahi ngāue ko 'ení 'a hono foaki 'o e tokoni ki he ni'ihi fakafo'ituitui na'e uesiá 'aki hono 'oange ha me'akai, vai, naunau ki he nofo'angá, mo'ui lelei, mo e ngaahi fiema'u kehé.

Na'e kau 'i he ngaahi ngāue ko 'ení ha ngaahi ngāue COVID-19 'e 585, 'o fakataumu'a ke fakafiemālie'i 'a e faingata'á'ia mei he mahaki faka'auhá. Na'e foaki 'e he Siasí ha ngaahi naunau fakafaito'o mo e ngaahi me'angāue 'i he funga 'o e māmaní, pehē ki ha ngaahi tokoni mahu'inga kehe—kau ai ha kato me'akai 'e 320,000 ke fafanga 'aki ha kakai Palásila 'e toko taha miliona ne uesia 'i he mahaki faka'auhá.

'I he kongá kimu'a 'o e 2021, na'e foaki foki 'e he Siasí ha \$20 miliona ki he UNICEF USA ke poupu'i 'a e Access to COVID-19 Tools Accelerator—ko e feinga fakamāmani lahi ke fakapapau'i 'oku ma'u tatau 'a e ngaahi sivi, faito'ó, mo e huhu malu'i COVID-19—'a ia 'oku kau ai 'a e polokalama COVAX. Ko e tokoni ko 'ení na'e hoko ai 'a e Siasí ko e tokoni fakatautaha lahi taha ia ki he polokalamá 'i he taimi ko iá. Na'e pehē 'e he fakafongá 'o e UNICEF ki 'Initiá, Dr. Iasimini 'Ali Hakui, "'Oku ta'e-fakatataua ia 'i he hisitōlia 'o e māmaní ke kau fakataha 'a e ngaahi hoa ngāué . . . ke 'omi ha huhu malu'i 'a ia 'e fakamo'ui ki he ngaahi fonua 'i he funga 'o e māmaní.'"²⁴ Na'e fakatefito 'a e ngaahi ngāué 'i hono faka'atā ke ma'u

tatau 'a e huhu malu'i COVID-19 'aki hono malu'i mo fakavave'i hono ngaohi 'o e huhu malu'i, ako'i e kau ngāue 'o e potungāue mo'ui, mo tokangaekina e ngaahi fakamatala halá.

Na'e fakalele foki 'e he Siasí ha ngaahi ngāue 'e fitu hili ha mapuna 'a e mo'unga afi 'i he Lepupelika Fakatemokalati 'o Kongokou. Na'e nofotaha 'a e ngaahi ngāue ko 'ení ki hono tufaki 'o e me'akai mo e vai, fakalele'i ha tānaki'anga vai mo e ngaahi ma'u'anga vai ma'á, pea ngāue mo e ngaahi kautaha tokoni kehé. Na'e fakakakato ha ngāue 'e taha 'i he fengāue'aki fakataha mo e Women of Faith DRC 'o iku ai ki ha ngaahi houa ngāue tokoni 'e 800 tupu 'a ia na'e tokoni'i ai ha ni'ihi fakafo'ituitui 'e toko 31,000.

'I he 'Iunaiteti Siteití, na'e ngāue 'a e Siasí 'i ha ngaahi ngāue 'e fā ke tokoni ki he ngaahi fiema'u 'a kinautolu ne uesia 'e he Afā ko 'Aitaá, 'a ia ko e taha ia 'o e ngaahi afā mālohi taha ke tō 'i he fonuá. Na'e tokoni 'a e Siasí 'o fakafou 'i he ngaahi foaki ki he Kolosi Kula 'o 'Ameliká ke foaki ha nofo'anga, me'atokoni, mo e 'uluaki tokoni faka'atamaí. Na'e faka'aonga'i foki 'e he Siasí ha kau ngāue tokoni mei he ngaahi siteiki 'i he fakatonga hahake 'o e 'Iunaiteti Siteití, 'a ia na'e tokoni'i ai 'e he kau ngāué ha ngaahi fāmilii 'e 6,521 'i hono fakama'a 'o e 'apí 'o faka'aonga'i

"Na'e mahu'inga ho'omou tokoni taimi totonu 'i he kongá kimu'a 'o e 2021 ki hono fakavave'i 'emau feinga ke tufa e huhu malu'i COVID-19 mo 'ave 'a e 'uluaki huhu malu'i ki ha ngaahi fonua 'e ni'ihi."

—CARLA HADDAD MARDINI

Talēkita 'o e UNICEF's Private Fundraising and Partnership Division

‘a e ngaahi naunau mei he ngaahi fale tuku‘anga koloa fakalotofonua ‘a e kau pisopé.

‘I ‘Aokosi ‘o e 2021, na‘e lulu‘i ‘e ha mofuike 7.2 ‘a Haiti, ‘o hoko ai ha maumau lahi ki he hala pule‘angá pea mole ai e ‘api ‘o ha lauiafe. Na‘e tali ‘e he Siasí ‘aki ‘ene ngāue ‘o fakafou ‘i ha ngaahi kautaha falala‘anga ke tokoni‘i ha ngaahi fiema‘u kehekehe ‘i he fonuá, kau ai ‘a e nofo‘angá, me‘akái, vai, ma‘á, haisiní, mo e tokoni fakafaito‘ó. ‘Ikai ngata aí, ka na‘e foaki ‘e he Siasí ki ha ngaahi falemahaki fakalotofonua ha ngaahi me‘angāue na‘e fie ma‘u ke tokanga‘i ‘aki ‘a kinautolu na‘e lavea ‘i he fakatamakí.

Ko e ‘uhinga ‘e taha ‘oku lava ai ‘e he Siasí mo hono kāingalotú ‘o foaki ha taimi mo ha ngaahi ma‘u‘anga tokoni lolotonga e ngaahi me‘a fakatu‘upakeé he kuo nau ‘osi tokateu mo siofi e ngaahi tūkunga ‘o e māmaní. ‘Oku feinga ‘a e Siasí ke fokotu‘u ha ngaahi vā fetu‘utaki mo e ngaahi pule‘angá pea mo e ngaahi kautaha tokoni kehe ‘oku nau tokoni ki he ngaahi faingata‘á pea fakamālohia foki ‘a e mateuteu ‘a e Siasí mo e tukui koló. ‘Oku lava heni ‘a e Siasí ke tokoni vave mo lelei ange ‘i he taimi ‘oku hoko ai ha ngaahi me‘a ta‘e-‘amanekina.

‘Oku teuteu foki ‘a e kāingalotú ki he ngaahi fakatamakí ‘aki ‘enua muimui ki he ngaahi tefito‘i mo‘oni ‘o e mo‘ui fakafalala pē ki te kitá mo e mateuteu ki he ngaahi me‘a fakatu‘upakeé, kau ai hono fakahū ha pa‘anga mo tānaki ha me‘akái. ‘I he 2021, na‘e fakatau atu ha pāuni ‘e 13.9 miliona ‘o e ngaahi koloa ki he tuku‘anga koloa ‘i ‘apí ki he

ni‘ihi fakafo‘ituituí mo e ngaahi fāmilí ke tokoni ki he mateuteu ‘a e fāmilí.

‘Oku vēkeveke ‘a e **KĀINGALOTU ‘O E SIASÍ** ke tokoni‘i ‘a kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá pea ‘oku nau kau lahi ‘i he ngaahi ngāue ke fakafiemālie‘i ‘a e faingata‘a‘iá, fakalotofonua mo fakamāmani lahi fakatou‘osi. ‘Oku kau heni ‘a e kau faifekau—‘a ia ‘oku poupu‘i ke nau kau ‘i he ngāue tokoni fakauiké. ‘Ikai ngata aí, ka ‘oku feilaulau‘i ‘e he kāingalotú ‘i he

© Scott Dalton/American Red Cross

NGAAHI NGĀUE MAHU‘INGA KI HE TOKONI KI HA ME‘A FAKATU‘UPAKĒ KI HE 2021

- ‘Itiopea: Na‘e foaki ‘e he Siasí ha me‘akai, naunau falemahaki, naunau haisini, mo e vai ‘i he vahefonua Tikalení.
- ‘Iunaiteti Siteití: Na‘e tokoni ‘a e kau mēmipa ngāue tokoni ke fakama‘a ‘a e maumau mei he velá mo e veve ‘o e kohú ‘i Uāsingatoni mo ‘Olikoní.
- ‘Otu Filipainí: Hili e Afā ko ‘Otí, ne fakatahataha mai e kāingalotu ‘o e Siasí ke fakaava ha ngaahi falelotu ‘o e Siasí ‘e 50 tupu ‘i he ‘otu motu lotoloto mo fakatonga ‘o e ‘otu motu Filipainí. Na‘e faka‘aonga‘i e ngaahi falelotu ko ‘ení ko ha ngaahi nofo‘anga ki ha kakai ‘e meimei toko 5,000.
- Tonga: Na‘e tokoni ‘a e kāingalotu mo e kau faifekau ‘o e Siasí ke fakama‘a mo toe langa fo‘ou hili ha mapuna ‘a e mo‘unga afí ‘a ia na‘e kāpu ai e kongá lahi ‘o e fonuá ‘e he efu matolu.
- ‘Iunaiteti Siteití: Na‘e foaki ‘e he Siasí ha ngaahi naunau tokoni ki he me‘a fakatu‘upakeé mo ha nofo‘anga ko ha tokoni ki he tāfea fakamamahi ‘i Hauai‘í.
- ‘Iulope: Na‘e ngāue ‘a e kāingalotú mo e kau faifekau ‘o e Siasí ‘i ha ngaahi houa ‘e lauiafe ke fai ha tokoni ki he ni‘ihi ne uesia ‘e he tāfea. Na‘a nau fakafa‘ahinga e ngaahi koloa tokoni mo fakama‘a ha ngaahi loki, ngaahi fale, mo ha ‘apiako ma‘á e fānau ako ‘oku faingata‘a‘ia fakaesinó. Na‘e foaki ‘e he Siasí ha vai, me‘akai, mo ha tokoni fakafaito‘o ko ha tokoni ki he tāfea mo e nofo tukuhausiá.
- Sūtani: Na‘e foaki ‘e he Siasí ha ngaahi tefito‘i fiema‘u hangē ko e vai ma‘á, me‘akái, mo e ngaahi naunau fakafaito‘ó, pea pehē foki ki he tokoni‘i ‘i he tāfea mo e kumi hūfangá.
- ‘Iunaiteti Siteití: Na‘e fakatahataha‘i ‘e he JustServe ha kau ngāue tokoni ‘e laungeau ke tokoni ‘i ha ngaahi tūkunga faingata‘a koe‘uhí ko e mate ‘a e ‘uhilá mo e ngaahi paipa momoko ‘i Tekisisí.

‘aho kotoa ha taimi mei he‘enau mo‘ui femo‘uekiná ke tokangaekina e ngaahi fiema‘u ‘i he koló mo fakaemāmani lahi.

‘Oku fakataumu‘a e ngaahi ngāue ‘oku fakalele ‘e he Siasí ke fai ha tokoni fakakolo mo tokoni ki ha fakatamaki kiate kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá, ‘o faka‘atā ai ‘a e kāingalotú mo e ni‘ihi kehé ke nau kau ‘i he ngaahi timi tokoni fakavavevave kuo fokotu‘utu‘ú. ‘Ikai ngata aí, ka ‘oku ‘omi ‘e he JustServe ha fakamatala fekau‘aki mo e founga ‘e lava ke kau ai ha ni‘ihi fakafo‘ituitui ‘i honau ngaahi kolo fakalotofonuá.

Makehe mei he ngaahi tokoni ko ‘eni kuo fokotu‘utu‘ú, ‘oku toe tokoni foki e ni‘ihi fakafo‘ituitui, ngaahi fāmilí, mo e ngaahi ha‘ofanga lotú ‘i ha ngaahi founga kehekehe. ‘Oku kau heni hono fa‘o e ngaahi naunau tokoni ‘ofa fakaetangata

mo e ngaahi pēketi me‘atokoní, ngāue tokoni mo e ngaahi kautaha ‘oku ngāue mo ha ni‘ihi fakafo‘ituitui kuo nau tukuhausia pe hola mei honau fonua tupu‘angá, mo ha ngaahi me‘a lahi ange.

‘Oku tokoni foki e kāingalotu ‘o e Siasí mo e ngaahi kaungāme‘a ‘o e Siasí ‘aki ‘enau foaki ki he tokoni ‘ofa fakaetangata ‘a e Siasí. Hangē ko ‘ení, na‘e kamata fakatau inu lēmani ha ki‘i tamasi‘i pea foaki atu e pa‘angá ki he polokalama tokoni ‘ofa fakaetangata ‘a e Siasí. Neongo ‘oku kehekehe ‘a e lahi ‘o e ngaahi foaki, ka ‘oku lau ‘a e ngaahi foaki kotoa pē ‘oku toputapu.

To'o Totó

- Laka hake 'i he toto 'e 3,000 ne fakahokó
- Ne laka hake 'i he 'iuniti 'e 100,000 'o e toto ne foakí
- Kau foaki fakafo'ituitui 'e toko 105,000 tupu

KO E TĀNAKI TOTO mā'anautolu 'oku faingata'a'ia ko ha ngāue fakaemāmani lahi ia 'a e Siasí. Hangē ko 'ení, na'e ngāue fakataha ha ha'ofanga lotu 'i Pelū mo ha falemahaki fakalotofonua ke fai ha to'o toto 'i honau falelotu 'o e Siasí. 'Ikai ngata aí, ka na'e laka hake he kau ngāue tokoni 'e toko 1,700 'i 'Āsenitina na'a nau foaki ha toto 'o fakafou 'i he ngaahi feitu'u to'o toto ne fakalele 'e he Siasí lolotonga e 2021.

Na'e fakamatala 'e Palaieni, ko ha mēmipa 'o e Kolo Palemaila 'o e Siasí 'i Menitosa, 'Āsenitiná 'o fekau'aki mo 'ene a'usiá: "I he'eku malava ke foaki ha toto mā'á ha taha kehe, mā'anautolu 'oku nau fie mā'u iá, 'oku ou fonu ai 'i he loto hounga'ia pea lava ke u 'ilo lahi ange ai ki he me'a na'e fakahoko 'e he Fakamo'uí mā'akú."²⁵

'I he 'Iunaiteti Siteití, 'oku 'i ai ha vā fetu'utaki tu'uloa 'o e Siasí 'o Sisū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Ní pea mo e Kolosi Kula

'o 'Ameliká 'a ia 'oku a'u ki he kongá kimui 'o e senituli 19. 'Oku 'ikai ngata pē 'i hono fakahoko mā'u pē 'e he kāingalotu 'o e Siasí 'a e to'o totó ka 'oku nau toe tokoni foki 'i hono fakataimi-tēpile'i mo faka'ai'ai e to'o totó, fakakau mai ha ni'ihi fakafo'ituitui ke lesisita, mo tokoni 'i he ngaahi fiema'u 'i he 'aho to'o totó.

“Oku mau mā'u ha 'iuniti toto 'e 100,000 mei he Siasí 'i he ta'u kotoa pē. 'Oku 'ikai ha kautaha, pe siasi 'i ha feitu'u 'e ofi ki ai. . . . 'Oku ou ofo 'i he tukupā homou koló ki he tuí mo e ngāue tokoní.”

— GAIL MCGOVERN, CEO of the American Red Cross²⁶

NGAAHI MO'UI NE FAKAHOPI 'E HE NGAAHI FOAKI TOTÓ

Na'e fie mā'u 'e Meikeni ha tafa mafu ke fakalelei'i e tu'unga hono mafú, 'i hono māhina faá pē. Koe'uhí na'e kau 'a Meikeni 'i he 6.6% 'o e kakai 'o e māmaní ke ne mā'u e toto O-negative, na'e fanongonongo fakafonua ai 'e he falemahakí ha fiema'u toto O-negative.

Na'e 'aukai mo lotua 'e he fāmili 'o Meikení mo honau kāingalotú ha kau fie tokoni ke foaki ha toto. Na'e tali 'enau ngaahi lotú 'i he 'aho pē hono hokó. 'Oku pehē 'e he fa'e 'a Meikení, "I ha 'aho

pē 'e taha, na'e 'i ai ha kakai 'e toko 73. Na'e fononga mai ha kakai 'e ni'ihi mei Niukāsolo, 'a ia ko ha faka'uli me'alele houa 'e tolu ki ai, ke nau lava pē 'o to'o toto."²⁷

Ko Meikení ko e taha ia 'i he laui miliona 'oku fakahaofi 'enau mo'uí 'e he ngaahi to'o totó 'i he ta'u kotoa pē. Fakamālō ki he anga'ofa 'a e ngaahi kaungāme'á mo e solá, kuo mā'u ai 'e Meikeni 'a e faingamālie ke tupu hake 'o mo'ui fiefia mo mo'ui lelei.

© 2018 Renée Jacobsen

Ko Hono Ngaohi mo Tufaki ‘o e Me‘atokoní

- Pāuni ‘e 80 miliona ‘o e me‘akai ne foaki
- Na‘e laka hake ‘i he pāuni ‘e 100 miliona ‘o e me‘akai ne ngaohí
- ‘Oku fafanga‘i ha kakai ‘e toko 3 he ‘aho ‘i he pauni ‘e 10 kotoa pē ‘o e me‘akai ne ngaohí

‘OKU FAKALELE ‘E HE SIASÍ HA NGAAHI FAAMA,

faama hoosi, ngoue fua‘i‘akau, mo e ngaahi fale ngaohi‘anga me‘akai, ‘a ia na‘e ngaohi ai ha me‘akai pāuni ‘e 100 miliona tupu ‘i he 2021. ‘E lava ke fafanga ‘e he pāuni ‘e hongofulu kotoa pē ne ngaohí ha kakai ‘e toko tolu ‘i ha ‘aho. Na‘e tufaki e pāuni ‘e 36 miliona ‘o e me‘akai ko ‘ení ki he kāingalotu ‘o e Siasí mo ha ni‘ihi ne faingata‘a‘ia ‘o fakafou ‘i he ngaahi fale tuku‘anga koloa ‘a e pīsopé, kae foaki ha pāuni ‘e 44 miliona ‘o fakafou ‘i he ngaahi polokalama fakakoló. ‘Oku toe ‘i ai mo ha ngaahi koloa kehe ‘oku tānaki he ta‘u kotoa pē ko ha teuteu ke faka‘aonga‘i ‘i ha ngaahi me‘a fakatu‘upakē ‘e hoko ‘i he kaha‘ú.

‘Oku lolotonga ngāue ha ngaahi fale tuku‘anga koloa ‘e 124 ‘a e kau pīsopé. ‘E lava ke ngāue ‘a e ni‘ihi fakafou‘ituitui ‘oku faingata‘a‘ia mo honau kau taki fakalotofonuá ke ma‘u ha me‘akai mo ha ngaahi me‘a kehe ta‘e-totongi ‘i he ngaahi feitu‘u ko ‘ení. ‘I he ngaahi feitu‘u ‘oku ‘ikai ofi ai ha fale tuku‘anga koloa ‘a e pīsopé, ‘oku fai leva hano alea‘i ke fakangofua ‘a e kau taki ke nau fakafekau‘aki e ni‘ihi fakafou‘ituitui ki he ngaahi falekoloa me‘akai fakalotofonuá.

‘Oku tokanga‘i ‘e he kau faifekau tokoní ‘a e meimei fale tuku‘anga koloa kotoa pē mo e ngaahi senitā tuku‘anga koloa ki ‘apí. ‘Oku ‘ota ‘e he kau ngāue tokoni ko ‘ení ha ngaahi koloa, fakafonu e laupapá, fakafonu e ‘otá, fakama‘a e falé, mo tokoni‘i e kau pataloní ‘i ha founga anga‘ofa mo ‘ofa. ‘Oku toe ma‘u foki ‘e he ngaahi falé ha tokoni ki he ngāué mei he ha‘ofanga lotu fakalotofonuá.

‘I he hoko ha ngaahi me‘a fakatu‘upakē ‘i he funga ‘o e māmaní, ‘oku ngāue fakataha ‘a e Siasí mo ha ngaahi kautaha tokoni fakalotofonua ke ma‘u mo tufaki ‘a e ngaahi koloa fakatu‘upakē ‘i he ngaahi founga lelei mo ‘aonga taha ‘e lavá. Ko hono fakatau fakalotofonua ‘o e ngaahi koloá

- ‘oku fakavave‘i ai e taimi tufá,
- fakasi‘isi‘i e fakamole ki he fefononga‘akí, faka‘atā ha pa‘anga lahi ange ke faka‘aonga‘i ki he koloá,
- foaki ha me‘akai ‘oku maheni ange mo kinautolu ‘oku faingata‘a‘ia,
- tokoni‘i e ‘ekonōmika fakalotofonuá, pea
- kau ai ‘a e kakai ‘i he tukui kolo fakalotofonuá ‘i hono tufaki ‘o e ngaahi naunau tokoní.

‘I he ‘aho 21 ‘o Tisema 2021, na‘e fakafiefia‘i ‘e he Deseret Mill mo e Pasta Plant ‘a e me‘akai ‘e laumiliona na‘e ngaohi ‘i he ta‘u ko iá—ko ha fika na‘e meimei liunga ua ‘i he me‘a na‘e ngaohi ‘i he 2019. ‘Oku tatau ‘a e me‘akai ‘e taha miliona ko iá mo e me‘atokoní ‘e 527,661,424. ‘Oku ma‘u ‘a e uité

“He na‘á ku fiekaia, pea na‘a mou foaki ‘a e me‘akai kiate au: na‘á ku feinua, pea na‘a mou foaki ‘a e inu kiate au: ko e muli au, pea na‘a mou fakaafé‘i au.”

—MĀTIU 25:35

mo e me'akai kehe na'e ngaohi 'i he falé mei he ngaahi faama mo e kau fakatau koloa 'a e Siasí 'i he 'Iunaiteti Siteiti. 'Oku fa'o 'i he falé ha mahoa'a, pōlisi, laise, piini, mahoa'a 'osi fua ki he keké mo e la'ikeké, makaloni, pasitā, mo e sipēketi.

'Oku meimei ke lesisita ha kau ngāue tokoni 'e toko 60 'i he 'aho ke tokoni 'i he ngaahi sifi houa 'e fā femo'uekiná. Na'e foaki 'a e me'akai mei he fale ngaohi'anga mahoa'a 'o fakafou 'i he ngaahi fale tuku'anga koloa 'a e pīsopé pea tufaki ia 'e he loli uta koloá ki he ngaahi fale tauhi'anga me'akai mo e ngaahi kautaha tokoni 'ofa kehé.

'I Fēpueli 'o e 2021, ko e tokoni ki he Matangi ko 'Eta mo 'Aiotá, na'e foaki ai 'e he Siasí ha me'akai pāuni 'e 170,000 tupu ke tokoni ki he kakai ne uesia 'i Honitūlasí—kau ai e ngaahi me'a na'e ngaohi 'i he Deseret Mill and Pasta Plant.

KO HA KULUPU KAU NGĀUE TOKONI MAKEHE

'Oku 'ikai ngata pē 'i hono 'omi 'e he ngaahi fale ngaohi'anga koloá 'a e ngaahi koloa ke faitāpuekina 'aki 'a kinautolu 'oku faingata'a'ia—ka 'oku nau toe 'omi foki ha ngaahi faingamālie ke fetokoni'aki fakataha ai. 'Oku kau fakataha 'a e kau faifekau mo e kau ngāue tokoni 'a e Siasí mo e koló ke fakahoko 'a e ngaahi ngāue kehekehe 'oku fie ma'u ke ngaohi mo fakamilemila ai e me'atokoni ma'a e fiekaia. 'Oku fakahoko 'e he ngaahi kulupu takitaha ko 'ení 'enau tokoni mo e 'ofā 'o 'ikai 'ilo ki ai 'a e kakai.

'Oku fa'a kau 'a kinautolu 'oku ngāue tokoni 'i he ni'hi fakafō'ituitui tokolahi 'oku nau kai melie 'i he koloa kuo 'osi ngaohi. Hangē ko 'ení, 'e lava ke fakaafe'i 'e he kau pīsope 'i he loto kolo 'o Sōleki Sití 'a kinautolu 'oku nau ma'u e tokoni ke nau tokoni 'i ha ngaahi houa pau 'i he Fale Fa'o'anga Me'akai Kapa Uelofeá (Welfare Square Cannery). Ko e me'a tatau pē, 'e lava ke fakaafe'i 'e he kau fakamaau fakalotofonua 'a e kau faihala ikí ke fakakakato 'enau ngaahi houa ngāue ki he koló 'i he fale tatau pē. 'I he ngāue ko ia 'i he ngaahi fale ngaohi'anga koloá, 'oku faitāpuekina fakatou'osi ai 'a kinautolu 'oku foaki mo kinautolu 'oku nau ma'u 'a e foaki 'i he 'enau fetauhi'aki pea ma'u ai 'a e me'atokoni 'oku fie ma'ú.

MĀFANA MO FAFANGA'I E NGAHI FĀMILÍ

Makehe mei he ngaahi fale tuku'anga koloa 'a e pīsopé mo e ngaahi fokotu'utu'u fakalotofonua mo e ngaahi falekoloa me'akai, 'oku toe foaki foki 'e he Siasí 'a e ngaahi koloá mo tokoni ki he ngaahi tauhi'anga me'akai fakalotofonua. 'I he ngaahi foaki ko 'ení, na'e lava ai 'a Pilitani 'o tauhi hono fāmilí ke nau māfana mo mākona mei he Loli Tufa Me'akai (Mobile Pantry) fakalotofonua.

"Ko e ngaahi me'a ko ia 'oku ne ki'i fakafiemālie'i ange 'a e mo'uí ko e ngaahi me'a ko ia kuo mau lava 'o fakahokó pea fakamālō ai 'i he tokoni 'oku mau ma'u mei he Loli Tufa Me'akai. 'Oku mau lava he taimí ni 'o fakahoko ha ngaahi me'a hangē ko e tuku ke kai e fānaú ki he lahi taha te nau fie ma'ú. 'Oku fakamamahi 'a e 'ikai fe'unga 'a e me'akai, pea 'oku hoha'a 'a e fānaú ki ai."

Kuo tokoni foki e tokoni makehe ko 'ení ki he fāmilí 'o Pilitani ke nau fakahū ha pa'anga ki he ngaahi fiema'u mahu'inga kehé. 'I he hifo e māfana 'o e 'eá 'i hono falé 'o a'u ki he tikilí 'e 42, na'a ne 'ilo'i te ne lava 'o fakamo'ui 'a e 'ea māfaná.

Na'e pehē 'e Pilitani, "Ko e me'a lelei mo'oni hono fakamo'ui!"

Mālō ‘Aupito

‘Oku mau fie fakahaa‘i atu ‘emau loto hounga‘ia mo‘oni kiate kinautolu kotoa pē kuo nau foaki ‘ofa pe foaki honau taimí mo e ngāué ki he ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangata ni. Kuo te‘eki ai ta‘e-fakatokanga‘i ho‘o ngāue tokoní. Kuo foaki ‘e ha tokolahi ‘enau pa‘angá ‘o fakafou ‘i he Ngaahi Tokoni ‘Ofa ‘a e Siasí, pea foaki ha tokolahi ange ‘i he ‘initaneti pe fakafou ‘i he‘enau kau pīsopé. Koe‘uhí ko ho‘omou foaki homou taimí, ngaahi ma‘u‘anga tokoní, iví, mo e manava‘ofá, ‘oku mau lava ai ke fakahoko ha liliu ‘i he mo‘ui ‘a e lauiafe ‘i he funga ‘o e māmaní pea ako meiate kinautolu kuo tokoní‘i. Mālō ‘aupito!

‘Oku mau fakaafe‘i ‘a e kakai kotoa pē ke nau kau mai pea kumi ha ngaahi founa fo‘ou ke tokoni ai. ‘E lava ‘e ho‘o anga‘ofá mo e ngāué—‘o fakahoko—ha liliu.

Ko e hā te ke lava ‘o fai ke tokoní?

Ke kau mai mo ako lahi ange ki he‘emau ngāue ke tokoní‘i ‘a kinautolu ‘oku faingata‘a‘iá, ‘a‘ahi mai ‘i he ‘initaneti pe ‘i he‘emau ngaahi peesi ‘i he mītia fakasōsialé.

ChurchofJesusChrist.org | JustServe.org | DeseretIndustries.org | LatterdaySaintCharities.org |

AddictionRecovery.ChurchofJesusChrist.org

Ngaahi Fakamatala Kehe ke Vakai Ki Ai

- ¹ Russell M. Nelson, “Ko e Fekau Lahi Hono Uá,” *w pe Liahona, Nōvema 2019, 97.*
- ² Henry B. Eyring, “‘Ikai Ko ‘Eni ‘a e ‘Aukai Kuó u Fili?,” *Ensign pe Liahona, Mē 2015, 22.*
- ³ Gérald Caussé, “Love Thy Neighbor: Church Joins Global COVID-19 Humanitarian Relief Effort,” newsroom.ChurchofJesusChrist.org.
- ⁴ Jean B. Bingham, “Ngāue Fakaetauhi ‘o Hangē ko e Fakamo‘uí,” *Ensign pe Liahona, Mē 2018, 104.*
- ⁵ Jeffrey R. Holland, “Ke Ne ‘Iate Kinautolu mo Fakamālohia ‘a Kinautolu,” *Ensign pe Liahona, Mē 2018, 101.*
- ⁶ Henry B. Eyring, “Ngāue Fakaetauhi ‘i he Ue‘i Fakalaumālié,” *Ensign pe Liahona, Mē 2018, 64.*
- ⁷ Lorrie Curriden, ‘i he “The Church’s Welcome Centers Help Immigrants Live Better Lives,” newsroom.churchofjesuschrist.org/article/the-church-s-welcome-centers-help-immigrants-live-better-lives.
- ⁸ Adriana Robledo, ‘i he “Latter-day Saints Around the World: Country Newsroom Websites, May 3, 2021,” news-ca.churchofjesuschrist.org/article/caring-for-the-elderly.
- ⁹ Russell M. Nelson, “‘Amanaki’anga ‘o ‘Isileli” [fakataha lotu fakamāmani lahi ‘a e to‘u tupú, 3 Sune 2018], fakalahi ki he *New Era mo e Ensign, 3, ChurchofJesusChrist.org*.
- ¹⁰ Russell M. Nelson, “Ko e Fekau Lahi Hono Uá,” *Ensign pe Liahona, Nōvema 2019, 97.*
- ¹¹ M. Russell Ballard, “Becoming Self-Reliant Spiritually and Physically,” *Ensign, Mar. 2009, 50.*
- ¹² Sharon Eubank, “‘Oku ou Lotua Te Ne Ngāue ‘Aki Kitautolu,” *Liahona, Nōvema 2021, 55.*
- ¹³ Russell M. Nelson, “Malanga‘i e Ongoongolelei ‘o e Melinó,” *Liahona, Mē 2022, 6.*
- ¹⁴ Reyna I. Aburto, lea na’e fakahoko he ma’u me’atokoni ho’atā ‘i he International Women-in-Diplomacy Day luncheon, Mar. 11, 2020.
- ¹⁵ Sariah McQueen, ‘i he “Schoolbooks and Furniture to Damaged Schools in Fiji,” news-nz.churchofjesuschrist.org/article/schoolbooks-and-furniture-to-damaged-schools-in-fiji.
- ¹⁶ Gary E. Stevenson, “Mātu’aki Faka’ofo’ofa—Mātu’aki Faingofua,” *Liahona, Nōvema 2021, 50.*
- ¹⁷ Elder Morán, “Alrededor de 1000 misioneros y miembros de la Iglesia de Jesucristo colaboraron como voluntarios en jornada de vacunación en Puebla,” noticias.laiglesiadejesucristo.org/articulo/misioneros-y-miembros-colaboraron-como-voluntarios.
- ¹⁸ Dallin H. Oaks, “Ko e Fiema’u ke ‘i ai ha Siasí,” *Liahona, Nōvema 2021, 25.*
- ¹⁹ Sean Callahan, ‘i he “In Utah, Catholics, Mormons Have ‘Positive, Cordial Relationship,’” <https://www.catholicsonline.org/2019/03/24/in-utah-catholics-mormons-have-positive-cordial-relationship/>
- ²⁰ W. Christopher Waddell, “‘O Hangē Ko ia Ne Fai ‘e Kalaisí,” *Ensign pe Liahona, Mē 2019, 20.*
- ²¹ Dallin H. Oaks, “Push Back Against the World,” Feb. 24, 2017, <https://speeches.byuh.edu/commencement/push-back-against-the-world>.
- ²² Ronald A. Rasband, “Ke Fakamo‘ui ‘a e Māmani,” *Liahona, Mē 2022, 92.*
- ²³ Halima, ‘i he “Restoring Eyes and Lives through the Church’s Global Vision Care Initiative,” thechurchnews.com/global/2021-06-17/latter-day-saint-charities-eyes-vision-cataracts-africa-215459.
- ²⁴ Yasmin Ali Haque, ‘i he “2 Billion COVID-19 Vaccinations Roll Out to At-Risk Populations,” newsroom.churchofjesuschrist.org/article/2-billion-covid-19-vaccinations-roll-out-at-risk-populations.
- ²⁵ Brian Ezequiel Oliva Fuentes, ‘i he “Cerca de 3500 voluntarios Santos de los Últimos Días donaron sangre durante la Pandemia Covid-19 en Argentina,” noticias.laiglesiadejesucristo.org/articulo/cerca-de-3500-voluntarios-santos-de-los-ultimos-dias-donaron-sangre-durante-la-pandemia-covid-19-en-argentina.
- ²⁶ Gail McGovern, ‘i he “The Church of Jesus Christ Does This More Than Any Other Organization,” deseret.com/2021/9/30/22690263/churchbeat-newsletter-mormon-lds-church-of-jesus-christ-red-cross-blood-donations.
- ²⁷ Rebecca Waring, ‘i he “Blood Donations Save Tiny Lives,” news-uk.churchofjesuschrist.org/article/blood-donations-save-tiny-lives.
- ²⁸ L. Todd Budge, “Ko hono Foaki e Mā’oni’oni ki he ‘Eiki,” *Liahona, Nōvema 2021, 100.*

“‘Oku mahu’inga tatau pē hono foaki ‘o e ‘ū koloá mo hono foaki ‘o e taimí mo e iví ‘a ia ‘oku foaki ‘e he kāingalotu ‘o e Siasí ki he ngaahi ngāue tokoni ‘ofa fakaetangatá.”

PĪSOPE L. TODD BUDGE, TOKONI UA ‘I HE KAU PĪSOPELIKI PULÉ²⁸

*“Ko kinautolu ‘oku lotu ke ui ko e kakai ‘a e ‘Eiki ‘oku [nau]
lotu ke fefua‘aki [‘enau] ngaahi kavengá, . . . ke tangi
fakataha mo kinautolu ‘oku tangi; . . . pea [ke] fakafiemālie‘i
‘a kinautolu ‘oku ‘aonga ki ai ‘a e fakafiemālie.”*

—PALESITENI RUSSELL M. NELSON

Palesiteni ‘o e Siasi ‘o Sīsū Kalaisi ‘o e Kau Mā‘oni‘oni ‘i he Ngaahi ‘Aho Kimui Ní

